

Forvaltningsplan for hjortevilt i Gjesdal kommune

Planperiode 2021 - 2025

Vedtatt av kommunestyret den 22.03.2021

Gjesdal
kommune

Innhold

Formål - bakgrunn for utarbeidelse av forvaltningsmål	3
Nasjonale lover, forskrifter og føringer	3
Kommunens forvaltningsansvar	6
Nasjonal strategi for forvaltning av hjortevilt	6
Forvaltning av villrein	8
Bestandsutvikling og status for hjortevilt	11
Prosjekt hjorten på Jæren og i Dalane 2008 - 2013	11
Viltkartlegging i Gjesdal kommune	12
Fellingsstatistikk for hjortevilt	15
Sett Hjort/Elg	23
Skader på jordbruksareal, skog og hager	25
Utfordringer med hjortevilt i tilknytning til drikkevann og trafikk	28
Organisering, valdstruktur, minsteareal og bestandsplaner	32
Hjorten sin områdebruk - resultat fra merkeprosjekt i Sunnfjord og Sogn	36
NINA sitt nasjonale overvåkingsprogram - Bestandsstruktur og vektutvikling	36
Forvaltningsplan for hjortevilt og forholdet til naturmangfoldloven	39
Forvaltningsmål og tiltak i planperioden	40
Hovedmål	40
Delmål	40
Tiltak:	41
Viltfond og fellingsavgift	43
Retningslinjer for kommunalt viltfond i Gjesdal kommune	43

Foto fremside: Arnt Ove Jøssang

Formål - bakgrunn for utarbeidelse av forvaltningsmål

«Dersom jakt er en viktig dødsårsak i en viltbestand, er jegerne delaktige i utvelgelsen som påvirker evolusjonen. Denne utvelgelsen kaller vi jegerseleksjon, og den kan påvirke både på individuelle kvaliteter og på bestandens alders- og kjønns sammensetning. Dersom jegeren skyter de største dyra i alle kategorier og sparer de minste dreies utvelgelsen i favør av å avle frem små dyr.»

Kilde: Torstein Storaas og Tor Punsvik, 1996.

Kommunene har hovedansvaret for den offentlige forvaltningen av elg, hjort og rådyr. I tillegg til å bidra til ivaretagelse av bestandene og deres leveområder, har kommunene et stort ansvar for offentlige interesser knyttet til hjortevilt, blant annet opplevelsesverdier, biologisk mangfold, beiteskader og trafikkproblemer.

Formålet med denne forvaltningsplanen er å gi en oversikt over hvordan utviklingen i hjorteviltbestanden i kommunen har vært og hvilke utfordringer man står ovenfor i den framtidige forvaltningen. Planen skal vise kommunens målsetninger for hjorteviltforvaltningen, fungere som et styringsverktøy ved forvaltning av hjortevilt i Gjesdal kommune og sørge for at kommunens målsetninger ved hjorteviltforvaltningen blir oppnådd.

Basis for denne forvaltningsplanen ble utformet av Magnus Føyen ved Norsk hjortesenter i 2016. Planen er oppdatert i 2020 med ny statistikk og det er bakt inn mye lokal kunnskap.

Planperioden blir 2021 - 2025

Nasjonale lover, forskrifter og føringer

Viltloven

Viltloven gir regelverket for det meste i forhold til utøvelse av jakt, fangst og forvaltning av vilt. En del av dette er hjemlet direkte i loven, men også gjennom en rekke forskrifter til loven blant annet: *Forskrift om forvaltning av hjortevilt* som særskilt omhandler forvaltninga av hjorteviltet. I formålsparagrafen i Viltloven står det:

§ 1. (lovens formål)

Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares.

Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven som er en overordnet lov for all arts- og arealforvaltning gir ikke konkrete regler for jakt, fangst og forvaltning av vilt annet enn for det som en vanligvis kaller «skadefellingsløyve». Dette vil si uttak av vilt utenom regler for vanlig jakt og fangst for å avverge skade på ulike interesser. Dette er hjemlet i § 17, *alminnelige regler om annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk* og i § 18, *annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk etter vurdering av myndighetene*. Prinsippene i naturmangfoldloven skal likevel legges til grunn ved all forvaltning både av areal og enkeltarter. I formålsparagrafen står det:

§ 1. (lovens formål)

«Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.»

Skogbruksloven

Også skogbruksloven har regler som kan legge føringer for forvaltning av hjortevilt dersom hjorteviltbestandene medfører store skader på skog jfr. loven sin § 9

§ 9, 2. ledd

«Der beiting av hjortevilt fører til vesentlege skadar på skog som er under forynging, eller der beitinga er ei vesentleg hindring for å overhalde plikta til å forynge skog etter § 6 i denne lova, skal kommunen som viltorgan vurdere om det er behov for å regulere bestanden av hjortevilt slik at beitetrykket blir redusert.»

Forskrift om forvaltning av hjortevilt

Forskrift om forvaltning av hjortevilt gir regler for forvaltning av hjortevilt. Det er her i § 3 sagt at kommunene skal fastsette mål for utviklingen av bestandene av elg, hjort og rådyr. Formålsparagrafen (§1) gir og føringer for bestandsmål.

§ 1 i Formål

«Formålet med denne forskriften er at forvaltningen av hjortevilt ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold. Det skal legges til rette for en lokal og bærekraftig forvaltning med sikte på nærings- og rekreasjonsmessig bruk av hjorteviltressursene. Forvaltningen skal videre sikre bestandsstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser.»

§ 3 Mål for forvaltning av elg, hjort og rådyr

«Kommunen skal vedta mål for utviklingen av bestandene av elg, hjort, og rådyr der det er åpnet for jakt på arten(e). Målene skal blant annet ta hensyn til opplysninger om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på naturmangfold, jord- og skogbruk og omfanget av viltulykker på veg og bane.»

Dagens hjorteviltbestander utgjør viktige og store ressurser både som grunnlag for rekreasjon gjennom jakt, andre naturopplevelser og som kjøttprodusenter. Disse ressursene gir mange steder grunnlag for næringsmessig utnyttning. Mange jegere og grunneiere ønsker derfor å ha tette hjorteviltbestander. Samtidig påvirker hjorteviltet andre næringsinteresser som jord, skog og hagebruk der beiteskader av hjortevilt kan medføre økonomisk tap av betydelig omfang. Skader i private hager og på gravplasser, parker o.l. kan også enkelte plasser være et problem.

Kollisjoner mellom kjøretøy og hjortevilt er mange steder et stort problem. Dette kan i noen tilfeller medføre alvorlige personskader, i de verste tilfellene med tap av menneskeliv. Slike kollisjoner kan også få store økonomiske konsekvenser gjennom skade på kjøretøy, kostnader for helsevesenet og kostnader med ettersøk og avliving av skadde dyr.

Store hjorteviltkonsentrasjoner påvirker vegetasjonen i vesentlig grad, noe som igjen kan få betydning for naturmangfoldet. Dette gjelder både i forhold til vegetasjonen og endra livsmiljø og levekår for andre viltarter og organismer. Forskning viser at effekter av hjorteviltbeiting kan være både positive og negative avhengig av hvilke forvaltningsmål en har for det biologiske mangfoldet.

Kommunen har dermed ansvar for å ta hensyn til en rekke interesser når det kommunale målet skal legge føringer for hjorteforvaltningen. De kommunale målene bør være mest mulig konkrete og kunne etterprøves.

I Gjesdal er det åpnet for jakt på alle tre hjorteviltartene det skal lages forvaltningsmål for. En ser det slik at det er hjort og rådyr som vil ha størst utbredelse og betydning av hjorteviltartene selv om det har vært felt en del elg i kommunen de senere årene.

§ 4 Interkommunalt samarbeid

«Kommunene bør samarbeide om felles mål for hjorteviltbestandene når det er hensiktsmessig å samordne bestandsplanleggingen over kommunegrenser.

Fylkeskommunen kan pålegge kommuner å inngå i et slikt samarbeid hvis det anses som nødvendig for å ivareta bestands- eller samfunnsmessige hensyn på et regionalt nivå.»

En rekke merkeprosjekt av hjort og elg rundt om i landet viser at en stor del av dyra gjennom året bruker store areal og at verken kommune eller fylkesgrenser er barrierer i den sammenheng. Det er lokale variasjoner, men størstedelen av dyra har ulike leveområder sommer og vinter og avstandene mellom disse kan være store. Høsttrekket foregår under jakta og en stor del av dyra er innom flere kommuner bare i løpet av jakta. Dersom en skal få til en målrettet forvaltning er det nødvendig med samordnet forvaltning på tvers av kommunegrenser.

Før en fikk Norsk hjorteviltssenter til å utarbeide denne forvaltningsplanen tok kommunen kontakt med Sandnes, Bjerkreim og Time kommuner med tilbud til dem om å bli med i denne planen. Det var ikke interesse å samarbeide om å utarbeide en felles forvaltningsplan fra noen av nabokommunene.

Å få etablert bestandsplaner for område mer i samsvar med de lokale hjorteviltbestandene sine årsleveområder er nødvendig for å kunne drive en målrettet forvaltning. Slike områder vil ofte favne om vald fra flere kommuner og samordna forvaltningsmål blir da viktig.

Kommunens forvaltningsansvar

Ved revisjon av viltloven i 2002 og innføring av tilhørende forskrift om forvaltning av hjortevilt ble mer av forvaltningsansvaret for hjortevilt overført til kommunene. Forskriften gir føringer i forhold roller og ansvarsfordeling knyttet til forvaltning av hjorteviltet. Lokalnivået har fått betydelig mer ansvar og handlingsrom. Det vil si at kommunene har fått et ansvar for å forvalte viltbestandene slik at disse holder seg sunne og produktive, og dermed kan høstes til inntekt for jaktrettshaver og til gode for friluftsfolket. Forvaltningsansvaret innebærer også at kommunen må sørge for å avpasse viltbestandenes størrelse i forhold til de skader og ulemper de kan påføre samfunnet.

Et økt forvaltningsansvar innebærer at kommunene må tydeliggjøre sine forvaltningsmål, og iverksette tiltak for å nå disse målene. I lys av større hjortebestander og konflikter knyttet til dette, er det synliggjort et behov for å utarbeide en overordnet forvaltningsplan for hjortevilt i Gjesdal kommune.

Endringer i viltforvaltningen

I 1991 ble det gjort endringer i viltloven av 1981, der ordningen med en statlig viltnemnd i hver kommune ble tatt bort og ansvaret for viltforvaltningen ble overført til kommunen. Det ble dermed opp til hver enkelt kommune hvordan en ville organisere sin viltforvaltning politisk og administrativt.

Frem til 2008 hadde Gjesdal kommune et arbeidsutvalg for vilt og fisk. Representantene i dette utvalget var delvis politikere, og delvis lekfolk. Miljøvernleder var sekretær. Nemda benyttet en representant som ved behandling av søknad om vald var ute og vurderte det tellende arealet i felt. Etter at kommunen fikk gode digitale kart og metoder for utregning av areal ble denne jobben delegert til sekretær for arbeidsutvalget for vilt og fisk. Det var etter dette bare ukurante saker som ble lagt frem til arbeidsutvalget. Arbeidsutvalg for vilt og fisk ble lagt ned i 2009/2010 og ansvaret for fagfeltet ble delegert til drifts- og miljøutvalget, nå utvalg for kultur og samfunn.

Hjorteviltforvaltning - regionale myndigheter

I 2010 overtok Rogaland fylkeskommune en del oppgaver innen viltforvaltning som Fylkesmannen i Rogaland tidligere hadde ansvaret for. Fylkeskommunen har i første rekke ansvar for forvaltning av de høstbare ikke truede viltartene. I tillegg skal fylkeskommunen veilede kommuner og rettighetshavere, fordele tilskudd til lokale vilttiltak fra det statlige viltfondet og sikre alle tilgang til jakt og fiske.

Fylkesmannen i Rogaland har ansvaret for forvaltning av truede arter samt ansvarsarter som f.eks villrein, fjellrev, hubro og dverggås. Fylkesmannen er også klageinstans på kommunale vedtak etter viltloven.

Nasjonal strategi for forvaltning av hjortevilt

[Strategi for forvaltning av hjortevilt](#) fra 2009 synliggjør framtidige muligheter og utfordringer i norsk hjorteviltforvaltning. Strategien skal inspirere forvaltere, forskere, grunneiere og andre

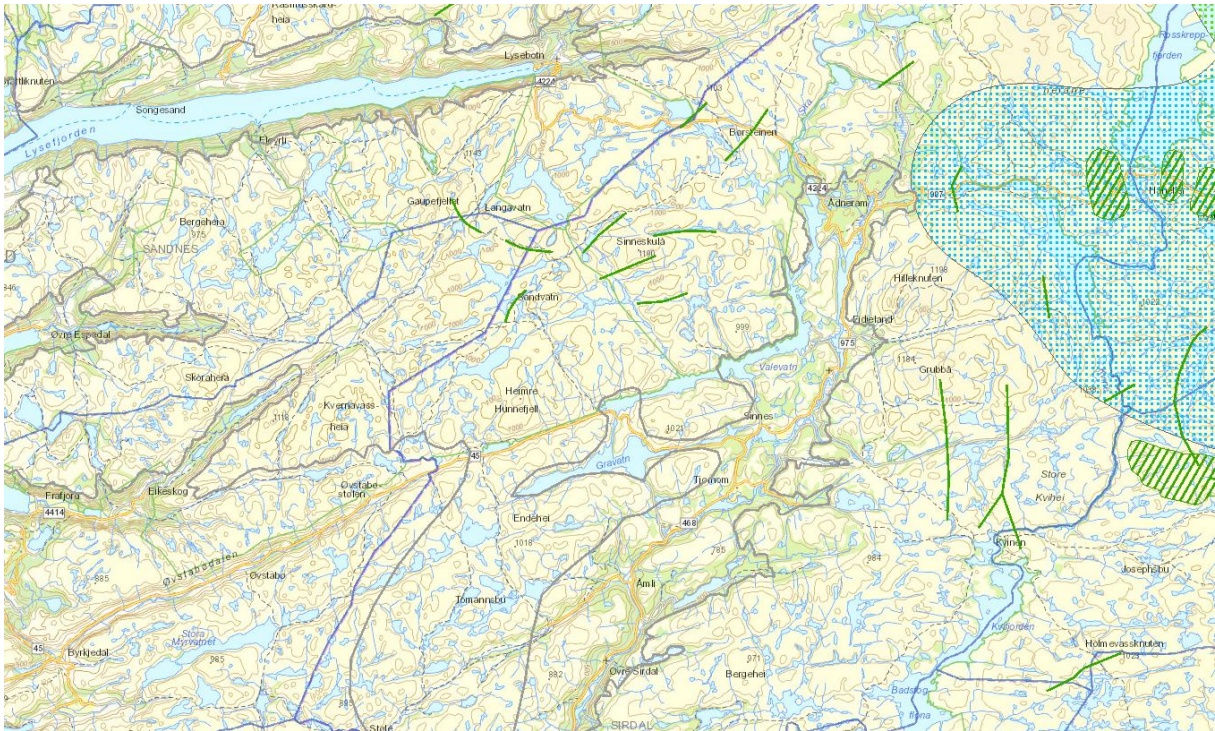
aktører til å jobbe mot felles og konkrete mål. Hjorteviltstrategiens visjon er: «*verdsatt lokalt og anerkjent globalt*». Det er utformet fem konkrete mål:

1. Forvaltningen skal sikre livskraftige og sunne hjorteviltbestander, et rikt biologisk mangfold og naturens framtidige produksjon av varer og tjenester
2. Forvaltningen skal ha bred samfunnsaksept og legitimitet
3. Forvaltningen skal sikre samarbeid og samhandling mellom lokale, regionale og nasjonale aktører og med berørte sektorer
4. Forvaltningen skal være basert på høy kompetanse på alle nivåer
5. Forvaltningen skal stimulere til økt kvalitet og mangfold av opplevelser, tjenester og produkter

Rådyrgeit med kalver. Foto: Alice Øvstebø

Forvaltning av villrein

Kart fra naturbase som viser villreinens leveområder og viktige trekkveier. Villreinens leveområder grå strek, sammenfaller med Frafjordheiane landskapsvernområde. Grønne korte streker viser trekkveier, polygoner med grønne skråstilte streker - trekkområder, polygon med blå prikker - nasjonalt vinterbeiteområde, polygon med grønne prikker - sommerbeite.

Er det villrein i Gjesdal kommune?

Det er gjort en rekke funn av kulturminner (jakt- og fangstkarakter) som viser at den menneskelige utnyttelsen av villrein har funnet sted i lang tid. Ved Store Myrvatnet i er det funnet kulturspor etter reinsfangst som er datert til 9600 år før nåtid. I [Nina Rapport 694 Villreinens bruk av Setesdalsheiene](#) kan en lese om villreinens historiske områdebruk. Frafjordheiane hadde en fast villreinstamme frem til midten av 1990 tallet. Villreinen trakk til Frafjordheiane i førjulstider. Simlene trakk tilbake til kalvingsområder, mens bukkene kunne av og til bli værene i området frem til jakta. I en periode på 80-tallet var det simler som kalvet i området.

Det er gjort en omfattende kartlegging av villreinen og dens bevegelsesmønster og områdebruk. I naturbase ser en at det i Sirdal kommune, like øst for Ådneram, er registrert ett større området som brukes av villreinen til vinterbeite. Videre er det i Gjesdal kommune, øst for Blåfjellenden, registrert flere trekkområder.

Hvorfor ble villreinen borte? Ingen har helt sikre svar, men det som er sikkert er at Setesdal Ryfylke området har vært gjennom en del arealendringer og naturinngrep på 1980 og 1990 tallet. Utbyggingen av Blåsjø førte til at villreinområde ble delt i to ved Blåsjø. Vi har nå en sørlig og en nordlig stamme. Blåsjøeffekten sammen med utbygging av turistforeningen sitt løypenett og turisthytter, Fv 4224 over til Lysebotn, samt en storstilt hytteutbygging, har på sikt ført til at villreinen sluttet å trekke nord sør. Denne utviklingen sammen med en relativ

hard nedskyting av villreinstammen på 90 tallet har ført til at de marginale områdene, som Frafjordheiane, blir brukt i mindre grad.

Forskning viser at villreinen bruker beiteområder i sykluser på opp mot 30 år. Områder som tidligere ble brukt i Frafjordheiane og Maudalsheiane kan brukes igjen. Dersom vi får en bestandsøkning kan villreinen på ny begynne å bruke disse områdene.

Utkikspunkt mot Roskreppfjorden

I Nina rapport 1457 GPS villreinprosjekt i Setesdal – Ryfylke – avbøtende tiltak står det i kapittel 3.12 «**Reetablering av villreinstammen i Frafjordheiene.** Påvirkninger: Tidligere påvirkninger har ført til at det i lengre tid ikke har vært villrein i Frafjordheiene. Vurderinger: Vegetasjonskartlegging viser at det er mye lav i Frafjordheiene og området kan være aktuelt for reetablering av villrein. To muligheter:

1. Vente og håpe på at reinsdyra sjøl vil ta i bruk områdene mot sørvest, og
2. Utsetting av dyr innfanget i andre deler av villreinområdet. Forutsetningen for utsetting er at de som blir berørt ønsker det. Dette bør i så fall utredes. En eventuell reetablering av villrein i Frafjordheiene må ikke gå på bekostning av arbeidet med å øke antall dyr i andre deler av SR (se andre deler av denne rapporten). Kunnskapsinnhenting: Utredning om berørte parter ønsker utsetting av villrein fra andre deler av SR til Frafjordheiene. Problemstillingen har flere dimensjoner, bl.a. må det økonomiske avklares.»

Kvalitetsnorm for villrein

Villrein er en såkalt ansvarsart (en art der minst 25% av den europeiske bestanden lever i Norge) som vi er særlig forpliktet til å ta vare på. Klima og miljødepartementet vedtok i 2020 [kvalitetsnorm](#) for villrein. «Formålet med kvalitetsnormen er å bidra til at villrein, og de ulike villreinområdene, forvaltes på en slik måte at internasjonale forpliktelser overholdes, og at nasjonale målsettinger om ivaretagelse av levedyktige bestander innenfor sine naturlige utbredelsesområder nås.» Kvalitetsnormen setter krav til 1) bestandsforholdene, 2) lavbeitene og 3) leveområde og menneskelig påvirkning. Hvis de fastsatte kravene ikke nås, skal tiltak settes i gang for å bedre miljøtilstanden. Normen er retningsgivende og er hjemlet i naturmangfoldloven § 13.

Forvaltning av villrein

Villreinen forvaltes på en annen måte enn de tre andre hjorteviltartene, elg, hjort og rådyr. Forvaltning av villrein er underlagt Miljødirektoratet og regionale villreinnemnder. Det er i Norge ni regionale villreinnemnder, der de fleste har ansvar for forvaltningen av flere villreinområder.

Gjesdal kommune inngår i villreinnemnda for Setesdalsområdet som har Setesdal-Ryfylke, Setesdal Austhei og Våmur-Roan villreinområder som ansvarsområder. Nemnda består av politisk valgte representanter fra hver kommune. I perioden 2019 - 2023 er Torbjørn Fjermestad (Sp) medlem og Berit Rosså Eie (H) varamedlem. Suldal kommune har sekretariatfunksjonen.

Setesdal Ryfylke villreinområde er avgrenset av Haukelivegen i nord og Rv42 i sør, av Setesdalen i øst og av fjordene mot vest. Området har et samla tellende villreinareal på 6 156 km² og er det nest største villreinområdet i landet. Heiene omfatter deler av 5 fylker og 13 kommuner. I avskytingsplan for Setesdal-Ryfylke 2020 er minstearealet i satt til 3,5 km². Dette ga en samlet kvote i Setesdal Ryfylke på 2 170 kort (fellingsløyver), og gir i Gjesdal kommune 11 løyver.

Setesdal Ryfylke Villreinlag har utarbeidet en [bestandsplan for perioden 2019 - 2023](#). Planens forvaltningsmål for perioden 2019 – 2023 er: «*Hovedmål: Bestandsforvaltningen av villreinen i Setesdal Ryfylke skal i planperioden bidra til at dyrene skal bruke en større del av villreinområdet. - En forventet bestandsøkning må møtes med tiltak som sikrer og forbedrer beitetilgang og trekkmuligheter. Det er et felles ansvar for alle aktører innen villreinforvaltningen å bidra til slike tiltak. Delmål bestandsstørrelse: Antallet villrein i nordområdet stabiliseres på ca. 2 000 dyr. Antall villrein i sørområdet skal gradvis økes fra antatt 1 300 dyr vinteren 2018-2019 til ca. 2 000 dyr. Samlet for Setesdal Ryfylke skal ikke bestanden overstige 4 000 dyr. Delmål kondisjon: Kondisjon og kalvetilvekst skal opprettholdes innenfor et akseptabelt nivå. Bestandsstruktur: Storbukkandelen (minst 3,5 år) økes opp mot 25% i løpet av planperioden.*»

Påvirkningsfaktorer og kommunalt ansvar

Det er mange faktorer som kan ha negativ påvirkning for villreinen. Dette er samferdsel, vannkraft, hytteutbygging og friluftsliv og motorisert ferdsel. Summen av dette fører til at villreinens leveområder blir fragmentert. I tillegg har en de siste årene sett hvor sårbar en villreinstamme kan være i forhold til helse. Skrantesyke (CWD) i Nordfjella førte til at hele bestanden ble sanert.

I 2012 ble det vedtatt en regionalplan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei, også kalt [Heiplanen](#). Planen omfatter totalt 18 kommuner i 5 fylker. Planen har som hovedmål å legge til rette for funksjonelle og sammenhengende leveområder for villreinen, i tillegg til en bærekraftig bygde- og næringsutvikling. I Gjesdal kommune følger grensen for hensynssone nasjonalt villreinområde samme grense som for Frafjordheiane landskapsvernområdet, mens hensynssonen for bygdeutvikling er trukket ned mot Byrkjedal.

Det viktigste vi kan gjøre for villreinen er å unngå arealendringer i områder vist som nasjonalt villreinområde. Heiplanen er retningsgivende for kommunens planlegging. Vi må innarbeide hensynssoner fra heiplanen inn i Gjesdal kommunes kommuneplan. Vi må videre vurdere om vi skal utarbeide sti- og løypeplan for bedre å kunne styre og kanalisere ferdselen i fjellet.

Bestandsutvikling og status for hjortevilt

Prosjekt hjorten på Jæren og i Dalane 2008 - 2013

Norsk hjorteviltssenter ble i 2007 invitert til å hjelpe kommunen med å samle kunnskap for bedre å kunne overvåke bestandsutviklingen for hjort. Prosjekt «Hjorten på Jæren og i Dalane 2008-2013» ble derfor igangsatt.

Prosjektets hovedmål var: *Stammeretta forvaltning av hjort, mer kontrollert og forutsigbar bestandsutvikling. Avdekke hjorteviltets rolle som risikofaktor for vannkvalitet i drikkevannskilder. Kunne overvåke bestandsutviklinga lokalt.*

Det ble satt 4 delmål:

1. Samordne, samle og anvende relevant bestandsinformasjon.

En viktig del av prosjektet var at det ble gjennomført vårtelling av hjort på flere faste lokaliteter, til tider bestemt av Norsk hjorteviltssenter. I sluttrapporten leser en «Kommunene har samlet inn data som prosjektet har registrert. Det er noe varierende hvor mye data det er samlet inn fra kommunene. For 2011 har en ikke mottatt data fra noen av kommunene. Fra Gjesdal er det samlet inn godt med data for alle de andre prosjektårene, mens det for de andre kommunene har vært noe varierende og til dels mangelfull oppfølging. Bjerkreim har samla data bare i 2009.»

Konklusjonen av vårtellingene vises i tabell under:

Tabell 1 - totalt antall registrerte hjort det enkelte år samt andel kalv i % av antall registrerte koller og av totalt registrerte hjort. Observerte kalv pr kolle varierer noe fra år til år, mens kalv pr observert hjort er mer stabil. Dette kan henge sammen med at det under varierende vær/lysforhold kan variere hvor stor andel av de observerte dyrene en klarer å spesifisere. Kalv er under de aller fleste forhold enkel å skille fra andre dyr pga størrelsen.

År	Bukk	Kolle	Spissbukk	Kalv	Ukjent	Sum hjort	% Kalv pr Kolle	% Kalv pr Hjort
2008	16	71	5	25	236	353	35	7
2009	28	116	3	56	341	544	48	10
2010	16	78	0	58	237	389	74	15
2012	1	13	3	10	48	75	77	13
2013	24	112	20	61	255	472	54	13

Resultat av vårtellingen prosjekt hjorten på Jæren og i Dalane.

2. Samordne forvaltninga i regionen

Det ble gjennomført flere årlige møter med hjorteviltforvaltningen i Sandnes, Bjerkreim og Gjesdal kommuner. I tillegg var viltkontakt hos Fylkesmannen i Rogaland og representant fra IVAR IKS med i disse møtene. Agendaen var felles drøftelser av problemstillinger og bestandsutvikling. Det har ikke vært etablert som et regionalt hjorteviltutvalg eller formalisert slik som tanken opprinnelig var mot siste del av prosjektperioden.

I sluttrapporten leser en følgende om dette målet: «Dårlig/lav avskyting pga dårlig organisering av grunneierne med mange små vald var en av problemstillingene som var bakgrunnen for å starte prosjektet. I Gjesdal kommune har prosjektet direkte medvirket til ny

og bedret grunneierorganisering. Dette har igjen resultert i langt bedre avskyting enn tidligere der valdet nå styrer det meste praktiske i forhold til fordeling m.v. Initiativet til prosjektet kom i fra Gjesdal kommune og kan hende en der var mer motivert enn de andre kommunene der en ikke har fått til tilsvarende endringer i organiseringen av grunneierne.»

3. Samle og anvende kunnskap om trekk mønster, vandring og arealbruk

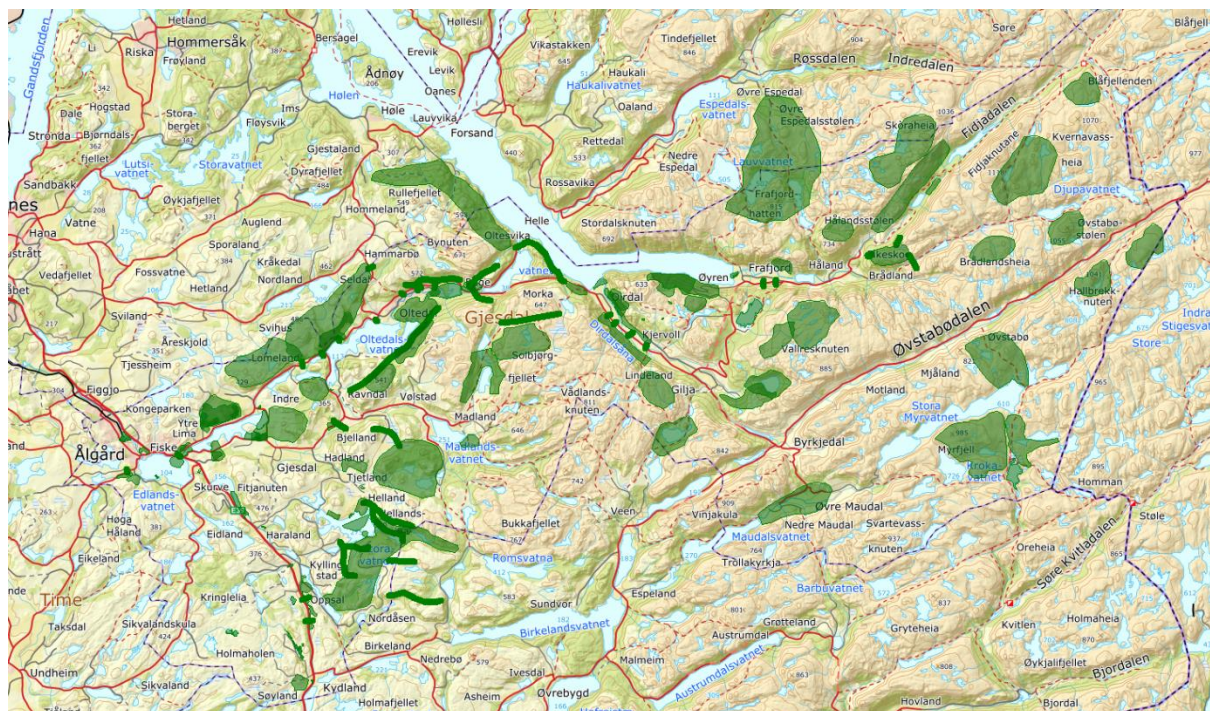
Vi skulle samle inn og anvende kunnskap om hjorten sitt trekk mønster og arealbruk. Dette delvis gjennom å samordne allerede innsamlet materiale. Emnet ble gjennomgått på de årlige prosjektmøtene, og det ble enighet om at dersom en skulle gjennomføre prosjektet skikkelig krevde det betydelig arbeidsinnsats. Det ble ikke satt av ressurser eller kapasitet til å gjennomføre prosjektet i tilstrekkelig grad.

4. Samle og anvende kunnskap om hjortens påvirkning på vannkvalitet

Det var først og fremst ønskelig for IVAR å redusere antall hjort i nedslagsfeltet for drikkevann. Prosjektet førte til at grunneiersiden i Gjesdal kommune har etablert storvald med stor fleksibilitet for høsting. Trolig har dette enkeltelementet bidratt mye til at en nå kan gjennomføre reduksjon av hjorteforekomst i nedslagsfeltet om en finner det hensiktsmessig. Mangel på grunneierorganisering gjorde dette vanskelig tidligere.

Viltkartlegging i Gjesdal kommune

Ecofact gjennomførte i 2014 en revisjon av kommunes viltkart. Det er imidlertid begrenset med kunnskap om hjorteviltets trekkveier. Topografien i deler av kommunen gir små begrensninger for hjortedyrene, dvs. at dyrene trekker på bredere fronter enn snevre trekkveier. Bildet under viser registreringer i kommunens viltkart. Mørke grønne streker er trekkveier for hjortevilt (hovedsakelig hjort), mens grønne polygoner er viktige funksjonsområder for mange typer vilt, alt fra rådyr, hjort og elg, til fjæreplytt og hønsefugler.

Gjesdal kommunens viltkart fra 2014.

Rådyr

Rådyr er et vanlig og vidt utbredt dyr i kulturlandskapet i kommunen, spesielt i de lavereliggende områdene. Arten har mer eller mindre sammenhengende utbredelse i den vestlige delen av kommunen. Rådyr er også lokalt vanlig i de høyereliggende, østlige delene av kommunen, men er her primært knyttet til de lavereliggende dalene og fjordliene. I sommerhalvåret beveger rådyrene seg i større grad opp i noe høyereliggende områder.

Kjerneområdene for rådyr er blant andre: Kyllingstad, Kluge, Eikefjellet, Kvernaberget, Helland, Streitafjellet, Haslenuten, Oltedal øvre, Rage, Maudal, Edland og Høylandsfjell.

Bestanden av rådyr i Gjesdal kommune oppleves at går nedover. Flere hevder at bestanden er synkende på grunn av en økende hjortebestand. Vi ser også en fallende trend i antall felling av rådyr etter 2010. Dette kan ha flere årsaker. Mange rådyr blir drept i trafikken både på E39 og FV45. Det er videre en kjent problemstilling at rådyrkalver blir drept under slåtten. Rådyrkalver trykker seg ned ved fare og er vanskelige å se for den som slår graset. Disse ulykkene blir ikke rapportert. En annen faktor som kanskje gjør innhogg i rådyrbestanden er rev og eventuelt gaupe.

Hjort

Hjort er et relativt nytt innslag i kommunens fauna, og har kun vært etablert med stammer de siste par tiårene. Regelmessige streifdyr begynte å dukke opp på 80-tallet, og arten har siden bredt seg over store deler av kommunen. Arten etablerte seg flere steder på 1990- og 2000-tallet, og bestandene har siden hatt en markant økning.

Flere av tyngdeområdene for arten i kommunen ligger i tilknytning til bratte dal- og fjordlier, som liene mot Høgsfjord og Frafjord, Dirdal og i Oltedal. Hjorten bruker også fjellområdene om sommeren. Videre har utmarksområdene i tilknytning til Storavatnet blitt kjerneområder. Områder som er dominert av kulturlandskap, som de lavereliggende og vestlige delene av kommunen har mindre forekomster av hjort.

Følgende områder referert til som viktige funksjonsområder: Brattelifjellet, Fidjadalen, Brattaberget, Dybingsvatnet, Dirdal – Gilja, Foreknuten - Hølestøl, Håfjellet, Hellandsnipa – Nordåsen.

Elg

Elg er et relativt nytt artsinnslag i kommunen. Det begynte å dukke opp streifdyr først på 70- og 80-tallet. Innvandringen til kommunen synes primært å skje fra øst og sør. Arten etablerte seg trolig ikke med stammer, dvs. med lokal produksjon, før på 90-tallet.

I enkelte deler av kommunen med litt større sammenhengende skog- og utmarksområde er det noe elg hele året. I store deler av kommunen er det derimot lite egnet vinterbeite som gir grunnlag for en stor elgbestand på helårsbasis. Det er likevel en del dyr som trekker til på sommerbeite og har felles årsleveområde med tilgrensende kommuner.

Utbredelsen av elg i kommunen kan være noe usammenhengende, og er primært knyttet til noen få kjerneområder. Det er likevel en del bevegelser av primært ungdyr mellom områdene. Områdene mellom Oltedal/Dirdal og på grensen mot Bjerkreim er tyngdeområder for elg i kommunen. Elg har også etablert seg med familiegrupper i nedre deler av Frafjordheiene, på Bergeheia og innenfor Maudal. Det er ellers registrert elg andre steder i kommunen, f.eks. på Gilja og Foreknuten, men det er imidlertid usikkert om det foregår

kalving i alle disse områdene. I Storavatnet storvald – elg, blir det tatt ut ett par dyr hvert år. Valdet dekker et 102 032 dekar stort område som strekker seg fra Vølstad i nord, ned langs kommunegrensen mot Bjerkreim, til Søyland og videre til Sikveland i Time kommune og Skurve i vest. Det er usikkert hvor kjerneområdet til elgen er i de sørlige delene av kommunen.

Elgkalv i Dirdal. Foto: Alice Øvstebø

Fellingsstatistikk for hjortevilt

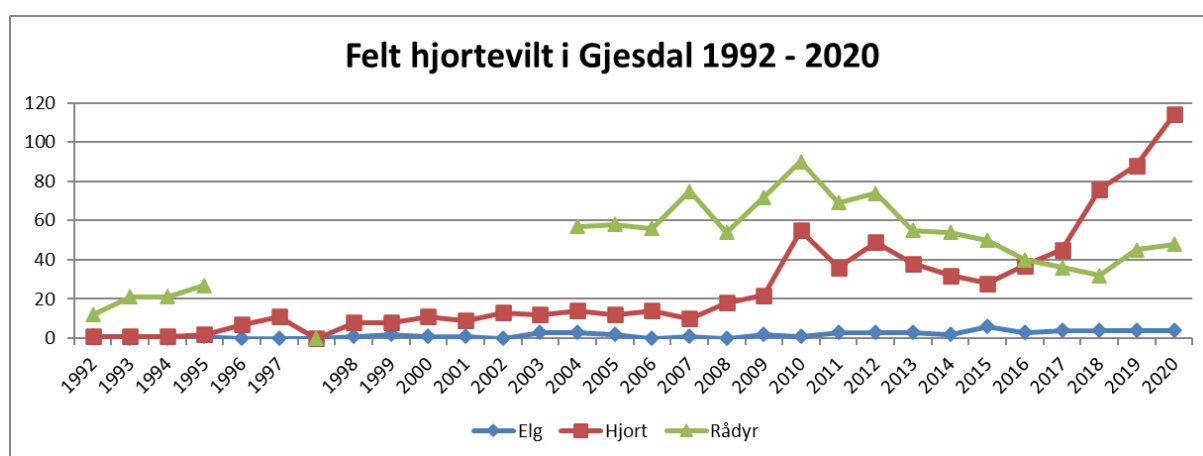
Det er forskrift om forvaltning av hjortevilt § 18, tredje ledd som regulerer hvilke kategorier dyr som kommunen skal tildele i fellingsløyver:

«For vald uten godkjent bestandsplan beregnes antall fellingstillatelser ved å dividere valdets tellende areal med gjeldende minsteareal. Fellingstillatelse skal fordeles på følgende kategorier

a) elg: kalv ($\frac{1}{2}$ år), voksne hunndyr ($1\frac{1}{2}$ år og eldre), voksne hanndyr ($1\frac{1}{2}$ år og eldre),

b) hjort: kalv ($\frac{1}{2}$ år), voksne hunndyr ($1\frac{1}{2}$ år og eldre), spissbukk (buk med ugreina gevir), og voksne hanndyr ($1\frac{1}{2}$ år og eldre).

For begge artene kan kalv felles i stedet for voksne dyr.»

Figuren viser antall skutt og felte rådyr, hjort og elg som er rapportert i fellingsrapporter i perioden 1992 – 2020. Kilde: Hjorteviltregisteret

Som figuren over viser så har utviklingen av fellingstallene vært noe ulik for de tre hjorteviltartene. Hjort- og rådyrbestandene har vokst raskt etter at artene for alvor etablerte seg i kommunen på 1980 tallet. Elgbestanden har hatt langt svakere vekst. Trolig skyldes dette naturgitte vilkår og driftsformen i landbruket. I Gjesdal er det utstrakt bruk av både inn- og utmarksbeiter til husdyr og lite aktiv skogbruksdrift og sammenhengende skogområde.

Fellingstallene for hjort har hatt en mer eller mindre kontinuerlig vekst fra de første dyra ble felt på begynnelsen av 1990 tallet og fram til 2020.

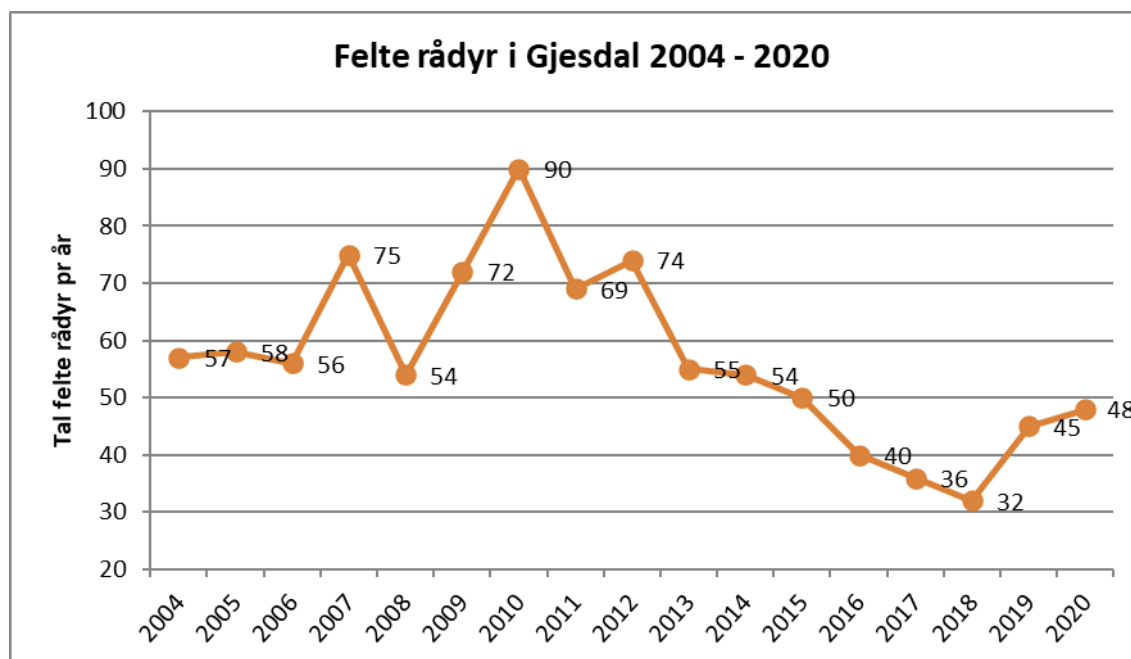
For rådyr mangler vi fellingstall for perioden 1995 – 2004. Vi ser en økning i antall fellingstall frem til toppen i 2010 deretter er det en fallende trend.

Den første elgen ble felt i 1988, men bestandsveksten har på ingen måte fulgt utviklingen en har hatt for hjort- og rådyrbestandene.

Selv om vi har noe elg i kommunen, og det trolig er grunnlag for noen flere, er det hjort og rådyr som også i framtiden vil utgjøre hovedtyngden av hjortevilt i kommunen. Dette basert på beitegrunnlaget og klimatiske forhold.

Fellingsstatistikk for rådyr 2004 – 2019

For rådyr finner en ikke sammenhengende fellingstall i offentlige statistikker lengre tilbake enn til 2004. Kommunen har tall for noen år på 90-tallet som viser at bestandsveksten for rådyr har vært noenlunde parallell med bestandsutviklingen for hjort, men med en kraftig økning fra siste halvdel av 80-tallet. I åra 2009 – 2012 var uttaket en god del høyere enn dette med 90 felte rådyr i 2010 som det meste. Dette har trolig sammenheng med etablering av Storavatnet storvald – rådyr. Etter 2012 har jaktuttaket gått jevnt ned til 32 felte dyr i 2018. Heldigvis kan det se ut som den negative trenden har snudd i 2018.

Figuren viser antall skutt og felte rådyr i perioden 2004 – 2019. Kilde: hjorteviltregisteret

Fordeling av avskytinga siste 5 år - rådyr

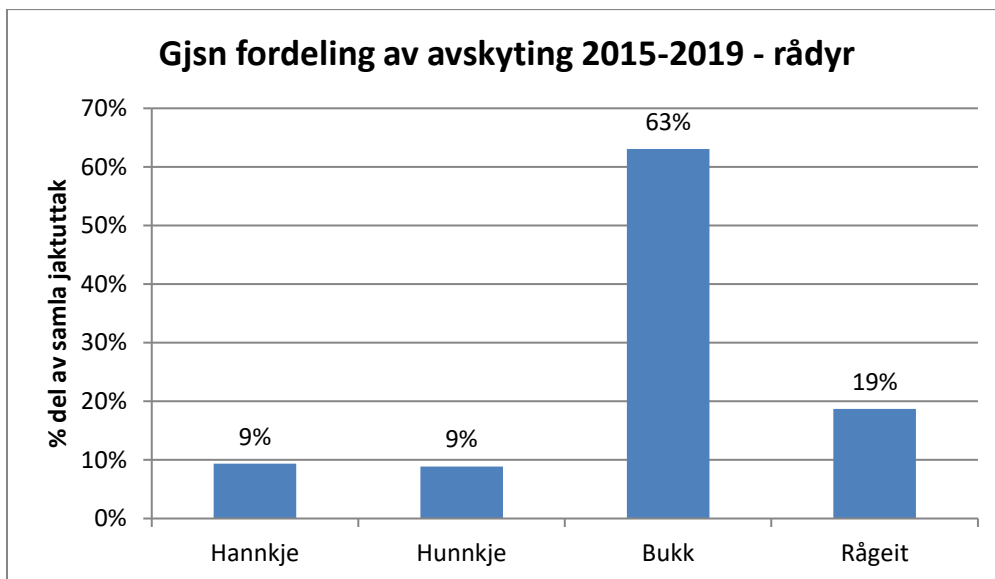
Hos de andre hjorteviltartene våre skal fellingskvotene fordeles forskriftsmessig på alder og kjønn, mens for rådyret er det helt og holdent opp til jaktrettshaveren og eventuelt gjøre en slik fordeling.

I fellingsrapportene (jaktstatistikken) for rådyr blir det ikke skilt mellom ungdyr (11/2) år og voksne dyr. I kommunens fellingstillatelse blir det bare gitt felling til antall dyr og ikke til alder eller kjønn. Hvor stor andel ungdyr (1 ½ åringer) utgjør av uttaket er derfor vanskelig å si.

For å ha en robust og produktiv stamme er det viktig å ha en stor del voksne dyr i bestanden av begge kjønn. Det er derfor viktig å holde opp et høyt uttak av kje. I forhold til kjønnsbalansen er det også viktig med et tilstrekkelig antall voksne bukker.

Andelen bukk har for siste 5 - års periode utgjort 63 % av det samla jaktuttaket. Andelen voksne er totalt 81,8%. Dette er for mye dersom en skal kunne ha en kontrollert bestandsutvikling. Andelen kje må utgjøre minst 30 %, og vi må redusere andelen bukk ned til 45 %. Geit må ikke utgjøre mer enn 30%. Dette kan kommunen informere om ved tildeling av fellingsløyver, og ved godkjenning av bestandsplaner. Jaktrettshavere kan også justere

ned dette høye antall store bukker som felles ved hjelp av prisdifferensiering. Ved salg av jakt kan en ta høyere pris for voksne rådyr enn for kalv.

Figuren viser prosentandel av samlet uttak av rådyr de siste årene, 2015 - 2019. Det er veldig populært med fine gevir. Kilde Hjorteviltregisteret

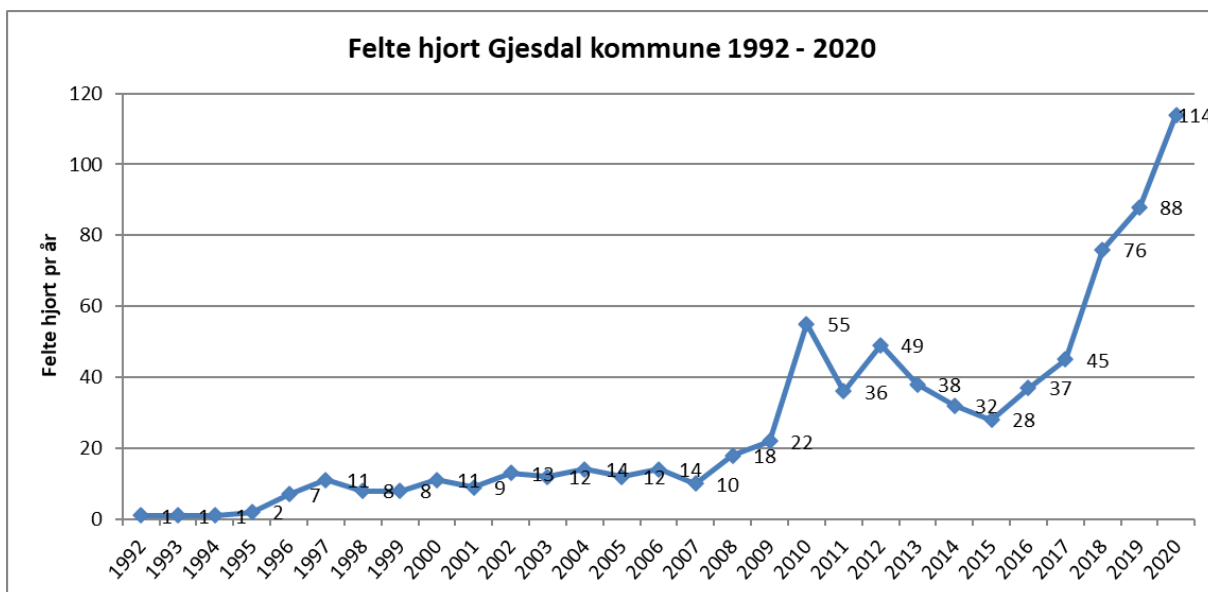
Fellingsstatistikk for hjort i perioden 1992 - 2019

Hjortebestanden i Gjesdal kommune har som for resten av vestlandet, økt betydelig siden begynnelsen av 1990-tallet. Som det går fram av figuren *felte hjort i Gjesdal kommune 1992 – 2019*, nedenfor, økte avskytinga jevnt og trutt fra 1 felt dyr i året de tre første årene til en topp i 2010 med 55 felte dyr.

Årsaken til toppen i 2010 var i utgangspunktet prosjektet hjorten på Jæren og i Dalane. Som tidligere beskrevet var det i perioden frem til 2007 – 2008 en økende hjortebestand med tilhørende konflikter i forhold beiteskader på fulldyrka jord i området tilgrensende IVAR IKS sin drikkevannskilde Storavatnet. For å få mer kunnskap om hjorten inviterte vi Norsk hjorteviltsenter til å dra i gang prosjektet hjorten på Jæren og i Dalane.

Som en spinnoff av dette prosjektet fikk vi hjelp av Norsk Hjorteviltsenter til å arrangere et stormøte om hjorteviltforvaltning hvor grunneierne og jegere ble invitert. Resultatet av møtet ble at det samme kveld ble dannet et storvald for hjort, elg og rådyr – Storavatnet storvald. Valdet fikk videre økonomisk støtte fra viltfondet til å få hjelp av Norsk hjorteviltsenter til å utarbeide en bestandsplan. Storvaldet fikk 50% ekstra fellingstillatelser for å redusere den lokale hjortebestanden. Etter 2010 er antall felte dyr noe avtakende ned til 28 felte dyr i 2015.

Etter 2015 ser vi en eksplosiv økning i antall felte dyr med en rekord i 2019 på hele 88 felte hjort. Dette skyldes at det i Maudal ble dannet hjortevald for alle eiendommene i dalen i 2017 og at vi i 2017 inviterte alle grunneiere i Dirdal til møte om hjorteviltforvaltning. Leder av Storavatnet storvald, Magnus Søyland, var med for å orientere om deres forvaltning og organisering. Vi klarte da å organisere et storvald i Dirdal som i 2018 fikk tildelt ekstra fellingstillatelser. I 2018 fikk disse to valda fellingsløyver til totalt 26 dyr, og det ble skutt ut alle de hadde fått tildelt.

Figuren viser samlet uttak av hjort i perioden 1992 - 2020. Kilde hjorteviltregisteret

Fordeling av avskytinga siste 5 år - hjort

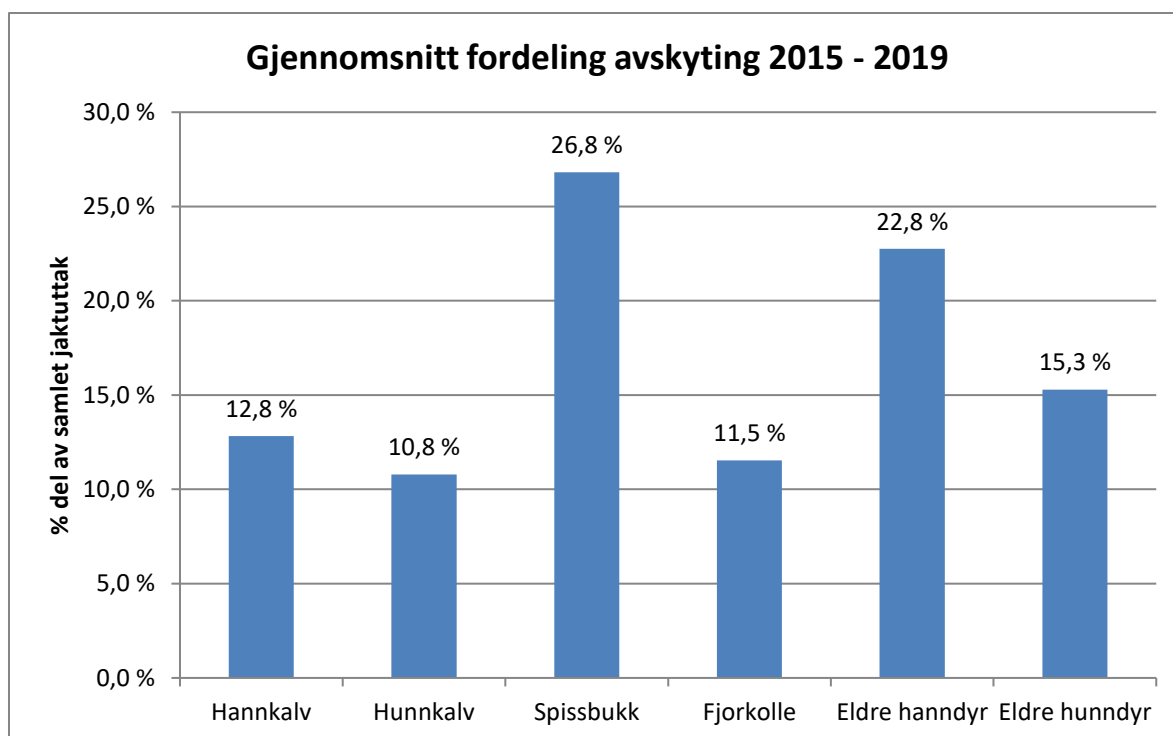
Diagrammet nedenfor viser den gjennomsnittlige fordelingen av avskytinga for hjort i perioden 2015-2019 fordelt på alder og kjønn i prosent.

Kommunen har tildelt fellingsløyver etter prinsippet 60% ungdyr (kalv og spissbukk) og 40% voksne (voksne hunn- og hanndyr 1½ år og eldre). Dette er videre delt inn etter følgende prosentfordeling: kalv: 35 %, spissbukk 25 %, hanndyr 20 % og hunndyr 20 %. Vi har videre tildelt alle ettdyrsvald, vald med en størrelse rett over 2 000 dekar, en av de nevnte kategoriene i løpet av en 4-årsperiode.

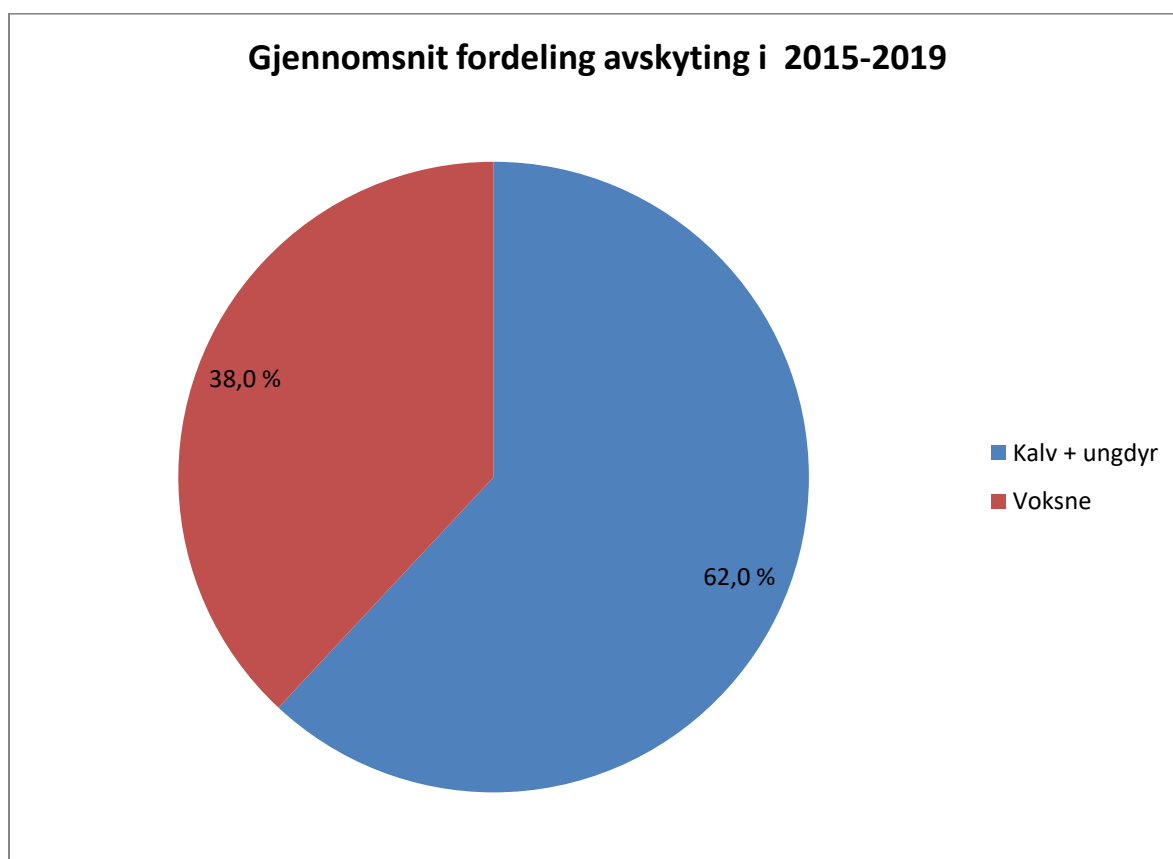
Basert på avskytingsstatistikken ser vi at for kalv har uttaket vært bra med 23,6 % til sammen for begge kjønn. At det er en liten overvekt av hannkalver i jaktuttaket er normalt. Kalv og ungdyr har til sammen utgjort 61,9%, noe som er positivt for å ha en robust og produktiv bestand.

Spissbukk har utgjort 26,8% noe er positivt, men som er litt for mye i forhold til kjønnsbalansen. (Denne skeivheten kan komme av at kommunen i medhold av forskriften må tildele spissbukk (bukk med ugreina gevir) og ikke har anledning til å tildele fjorkoller slik det rapporteres på.)

Kjønnsbalansen har for perioden samlet sett vært noe skeiv med 62,4% hanndyr og 37,6 % hunndyr samlet sett for alle alderskategorier. Eldre hunndyr har med 15,3% utgjort en forholdsvis lav del av jaktuttaket, noe som er positivt med tanke på stabilitet i bestandsutviklingen. Om en ser bort fra den skeive kjønnsbalansen som i hovedsak skyldes den høge andelen spissbukk, så har avskytinga i perioden vært bra med over 61,9 % kalv og ungdyr samla sett.

Figuren viser prosentandel av samlet uttak av hjort i perioden 2015-2019. Kilde data fra hjorteviltregisteret

Figuren viser uttak av kalv og ungdyr og voksne i 2015 – 2019. Vi er over målet om å ta ut 60% ungdyr og 40% voksne. Kilde data fra hjorteviltregisteret.

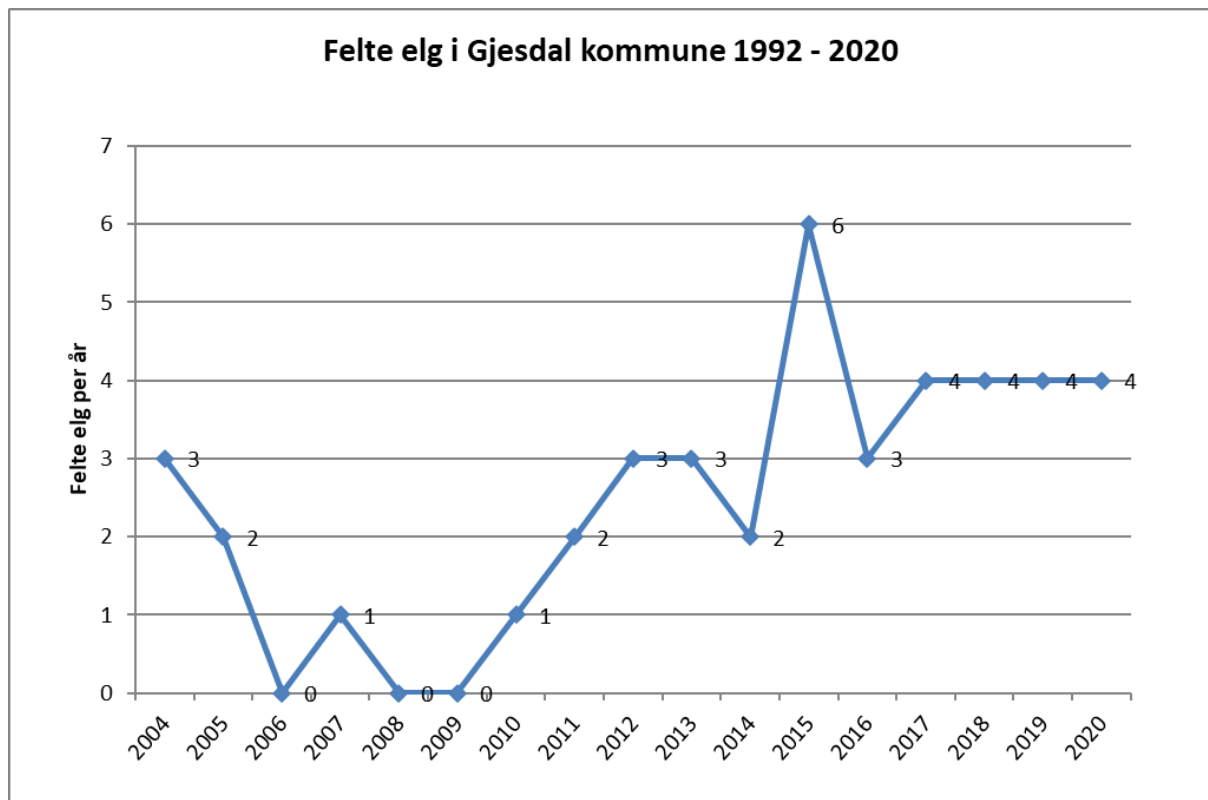

Flott 12 tagger felt på Nevlandsheia. Foto: Jan Pedersen

Fellingsstatistikk for elg 1992 - 2019

Den første elgen var så langt en kan se, felt i 1988. Utviklingen av elgbestanden i kommunen har på ingen måte fulgt utviklingen som har vært i hjort- og rådyrbestandene. Med unntak av 2015 da det ble felt 6 elg, har avskytinga de siste årene ikke vært mer enn 4 elg i året.

Elgen beiter mye lauv, kvist og knopper og profiterer på et aktivt skogbruk med god tilgang til oppslag av lauvskog (ROS – rogn, osp og selje) og ungfuru. Store deler av den produktive utmarka i kommunen blir benyttet til husdyrbeite og det er lite aktivt skogbruk. Det er derfor lite gode vinterbeiter for elg og lite beitegrunnlag for mye elg på helårsbasis.

Skutt og felte elg i perioden 1992 - 2019 Kilde Hjorteviltregisteret

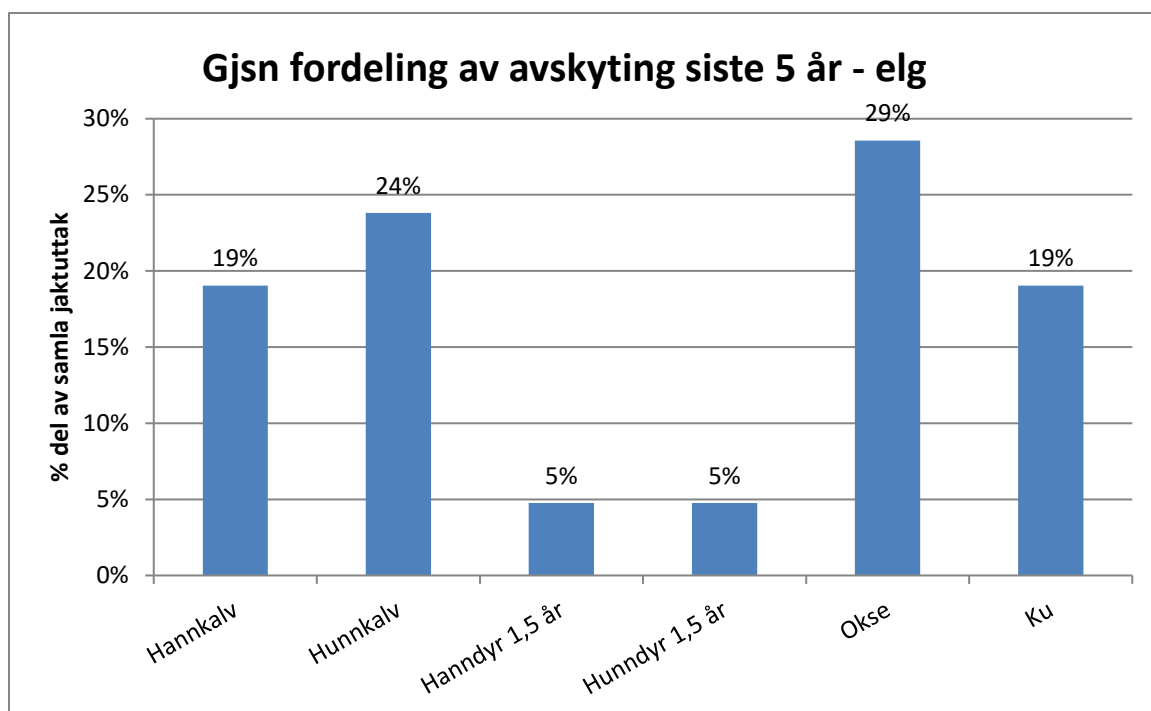
Fordeling av avskytinga i perioden 2015-2019 - elg

Kommunen kan i henhold til forskrift tildele følgende kategorier elg i fellingsløyvene: kalv ($\frac{1}{2}$ år), voksne hunndyr ($1\frac{1}{2}$ år og eldre), voksne hanndyr ($1\frac{1}{2}$ år og eldre). Likt som for hjort har vi tildelt etter prinsippet 60% kalv, 40% voksne. Videre har vi forsøkt å tildele dyr slik at alle elgvald skal kunne få fellingsløyver på alle kategorier i løpet av en treårsperiode.

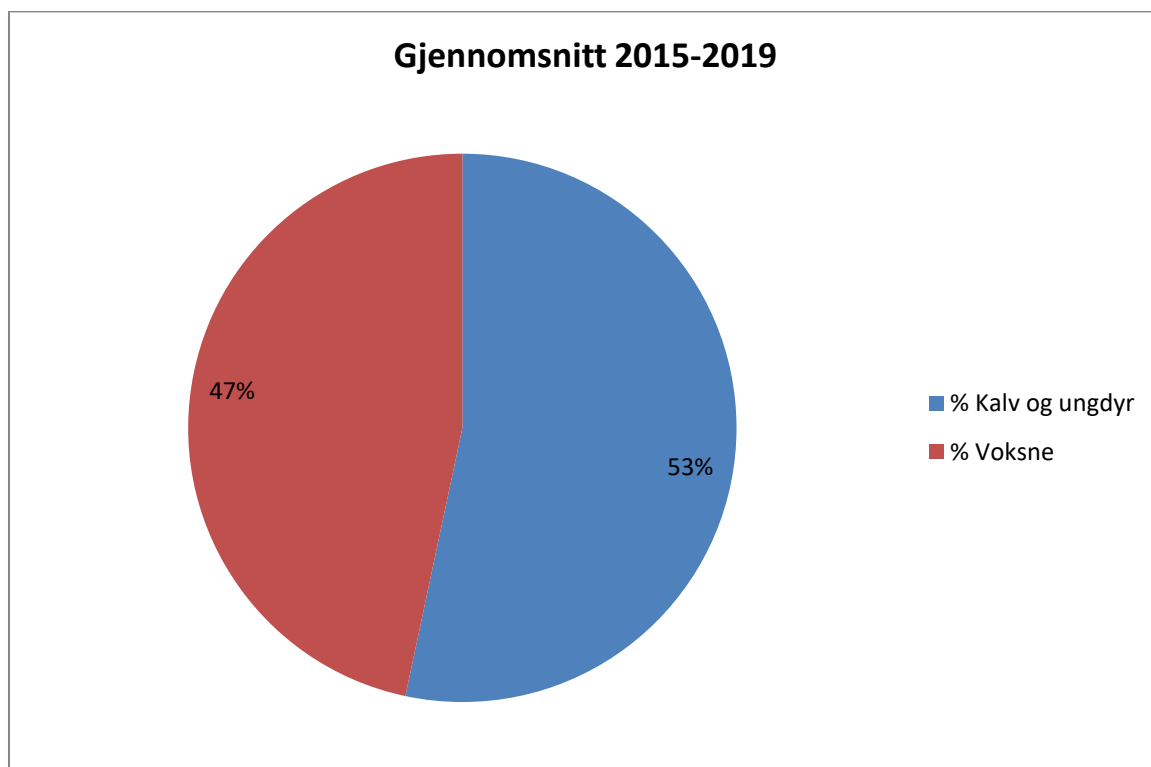
Vi har 8 elgvald som til sammen dekker 240 056 dekar. Dette gir årlige fellingsløyver til 17 elg.

Hanndyr 1,5 år og eldre har til sammen utgjort 33,4 % av det samla jaktuttaket. Dette er ett stykke fra tildelingsprosenten på 20%. Vi må passe oss for å ikke ta ut for stor del av de voksne hanndyrene da dette vil slå ut i reproduksjonsevnen på grunn av at vi trenger voksne okser for å kunne bedekke kyrne. Det er i denne 5 års perioden tatt ut 19% kyr.

Kalv har til sammen utgjort 42,8% av jaktuttaket. Dette tallet kunne vært noe høyere om en vil oppnå en stabil produksjon og kontrollert bestandsutvikling.

Figuren viser prosentandel av samlet uttak av elg de siste årene. Kilde Hjorteviltregisteret

Andel felte elgkalver og ungdyr og andel felte voksne elg i perioden 2015-2019

Sett Hjort/Elg

Målene for bestandsutvikling som skal settes gjennom det kommunale forvaltningsmålet skal være mest mulig konkrete og etterprøvbare. Å styre bestandsutviklingen er ikke lett om en ikke har verktøy for å kunne se endringer i bestandsutviklingen. De verktøyene en i dag regner å være det som kan gi best indikasjoner på endringer i bestandsforhold er *Sett Hjort* og *Sett Elg*.

Sett Hjort/Elg er et styringsverktøy som er basert på at jegere registrerer antall observerte hjort under jakta. Dette sammen med opplysninger om jaktinnsats, samt felte dyr, danner grunnlaget for å regne ut en rekke indekser. Endringer av disse indeksene over tid gir signal om endringer i bestandsmessige forhold.

Både elgen og hjorten har store leveområder gjennom året og kan ut fra vær og beiteforhold bruke terrenget noe ulikt fra år til år. Dette sammen med tilfeldige avvik, gjør at en ikke kan bruke Sett hjort/elg på små enheter som mindre vald og jaktfelt. En kan heller ikke uten videre sammenligne indeksene fra et område til et annet. For hjort blir data registrert særlig for jakt på innmark og i utmark. Sett-hjort-data fra innmarksjakt viser seg å variere mye enkelte år uten at det kan forklares ut ifra bestandsmessige forhold. En regner derfor med at tall fra utmarksjakt gir de sikreste indikasjonene på bestandsvariasjoner.

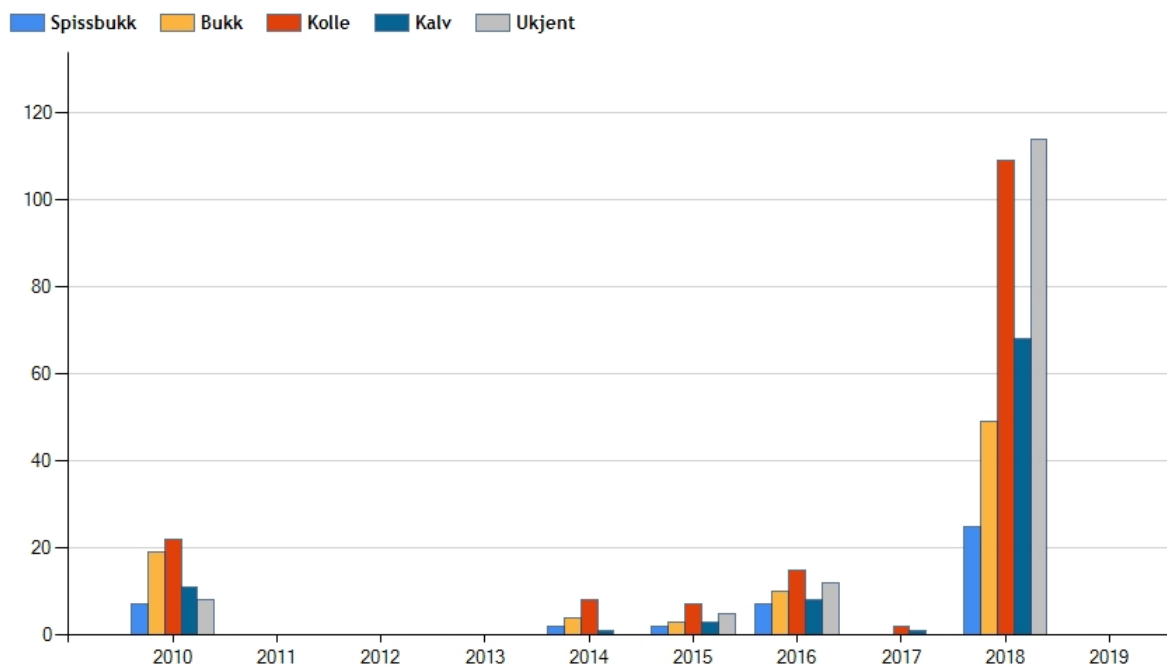
Forhold som påvirker observasjonene kan også variere fra år til år og vi kan derfor vanskelig trekke konklusjoner basert på endringer av en indeks fra ett år til neste. Vi trenger data for flere år for å kunne se en trend.

Verktøyet blir bedre og mindre utsatt for tilfeldige avvik m.m. til større datamengde som ligger til grunn. Det er derfor viktig at jegerne følger dette opp og fører registreringer fra all jakt, også for de dagene det verken blir sett eller felt noe.

For Gjesdal er det noen få jaktfelt som har registrert Sett hjort for årene 2008 – 2010. Dette er et altfor lite tallmateriale til å kunne brukes, og det bør derfor jobbes for at slike registreringer blir fulgt opp av alle vald og jaktfelt. Det er ikke registrert Sett Elg i kommunen, men det bør også settes i gang slike registreringer, selv om bestanden er liten og det er få vald som jakter elg. Om Sett hjort/elg blir fulgt opp, vil det i løpet av noen år kunne gi kunnskap om bestandsutviklingen og bli et aktivt verktøy i forvaltningen.

Kommunen kan med hjemmel i § 32 i Hjorteviltforskrifta pålegge valdene å rapportere blant annet Sett Hjort/Elg, men det bør være i jaktrettshaverne sin egen interesse å sørge for at de får best mulig styringsverktøy for å kunne følge bestandsutviklingen.

Det er en stor fordel om jaktrettshaverne ser verdien av dette og på frivillig basis sørger for best mulige registreringer.

Statistikk fra sett hjort registreringer. Kilde: Hjorteviltregisteret

Tallene viser hvor mange dyr i de ulike kategoriene som er observert under ordinær jakt. For å kunne skille på observasjoner gjort på innmark og utmark forutsetter det at Sett-hjort-skjemaene er registrert på dato.

Skader på jordbruksareal, skog og hager.

Beiteskader på jordbruksareal

Beiting fra elg, hjort og rådyr på jordbruksareal og skog kan medføre økonomiske tap betydelig omfang. Omfanget av dette er avhengig av det lokale beitepresset, avlingstype og alder på skogen. Det økonomiske tapet kan være stort i de intensive jordbruksområdene.

I Gjesdal kommune benyttes jordbruksarealer i hovedsak til produksjon av gras til husdyrfôr. Tapet av gras på grunn av beiting pr arealenhet kan medføre betydelige økonomisk tap for bonden. Spesielt der hjorten beiter på fulldyrka jord og innmarksbeite gjennom heile vekstsesongen kan avlingstapet være stort.

Slik så det ut etter flokk på 80 hjort hadde besøkt en fulldyrka mark på Kyllingstad vinteren 2010.

Landbruksforvaltningen har etter registrering av vinterskadet eng i 2013, funnet at det mest brukte såkornet i kommunen er Felleskjøpet sin grasblanding Spire surfôr pluss 10. Denne har 60 % timotei, 20 % engsvingel og resten raigras og rødkløver. I Bioforsk sin rapport [«Kostar hjorten meir enn han smakar? Del 2. Skader og skadeomfang av hjortebeiting i fulldyrka eng»](#) konkluderes det med at timotei tåler hjortebeiting dårlig.

«Timotei er lite beitetolerant og allerede ved 2. engår var dekningsgrad av timotei redusert med 25 % i de beita rutene i forhold til de ubeita. Flerårig raigras ble også negativt påvirket av hjortebeitinga, mens engrapp og engsvingel i liten grad ble påvirket. Dette betyr at eng som blir påvirket av sterk hjortebeiting gjennomgår en raskere elding enn ved fravær av beiting, og at både avling og til dels også avlingskvalitet blir redusert som en følge av dette etter hvert som innholdet av ugras øker. Konsekvensen er at enga må fornyes med kortere intervall i disse mest utsette områda.» Kilde NIBIO

I Dirdal kan det se ut til at hjorten bruker fulldyrka eng som helårsbeite. Dette er dokumentert av Alice Øvstebø som daglig tar bilder av hjorten.

Innmarksarealer utgjør mange steder viktige beiteområder for hjorten, særlig på vår og høst. Beitepresset er oftest størst i typiske vinterbeiteområder der det står mange dyr fra høsten av og til vårtrekket starter i begynnelsen av mai. I slike områder med lite snø, der hjorten gresser av enga gjennom vinteren, kan tapet bli særlig stort fordi den beiter graset så hardt ned at mye av det beste graset går ut. Dette blir erstattet av mer beiteterke arter med lavere fôrverdi og produksjon, noe som medfører at enga må fornyes oftere om en skal opprettholde en høy fôrproduksjon. I slike område kan det, dersom det og blir beita gjennom vekstsesongen, være snakk om et avlingstap på opptil 40 % av totalavlinga.

Forurensning av høstet fôr med hjorteavføring som blir med i foret under høstingen, kan også være et problem der hjorten beiter på innmark om sommeren.

Skadedyr

For å begrense skadene på jordbruksareal der hjorten beiter gjennom heile sommeren, kan en løsning være å ta ut «*problemdyra*» ved skadefellingsløyve på ettersommeren – tidlig høst før trekkdyra kommer. Skadefelling kan kun benyttes unntaksvis, bare mot enkeltindivider, og det krever et vesentlig omfang av skade forårsaket av det aktuelle individet. Det forutsettes videre at andre metoder må være prøvd ut i rimelig omfang.

I naturmangfoldloven §18 står det: «*Kommunen kan gi tillatelse til uttak av hjortevilt og bever for å avverge skade etter § 18 første ledd bokstav b, samt til å fjerne beverbolig eller dam for å hindre vesentlig skade ved oversvømmelse. Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.*»

Viltforskriften § 3-5 gir kommunen anledning til etter eget tiltak å iverksette uttak av hjortvilt og villsvin når de utgjør skade på person eller skaper trafikkfarlige situasjoner.

Uttak av skadegjørende dyr etter 1. ledd i viltforskriften § 3-5 krever at grunneier/bruker søker kommunen om dette. Jamfør viltforskriften § 3-5 må da følgende vilkår være oppfylt:

- a. *Skaden er eller kan bli av vesentlig økonomisk betydning.*
- b. *Skadeforebyggende tiltak er i rimelig utstrekning forsøkt, vurdert ut fra hvilke verdier som skal beskyttes og kostnadene ved alternative tiltak.*
- c. *Uttaket rettes mot skadegjørende individ.*
- d. *Uttaket er egnet til å stanse eller vesentlig begrense skadesituasjonen.*
- e. *Uttaket ikke truer bestandens overlevelse.*

Dersom mordyr avlives i yngletiden skal avkommet om mulig også avlives

Da det ofte er koller som etablerer et slikt beitemønster må en også ta hensyn til at de oftest har kalv. Slikt skadefellingsløyve kan derfor ikke gis før kalvene tar til å følge mora på beite. Med tidlig jakttdsstart som ca. 1. september vil en og innenfor ordinær jakttdsstart klare å få vekk slike dyr. Utover høsten vil det ofte være mye dyr på innmarka i vinterbeiteområdene, og her er det da lite en kan gjøre for å avverge skadene, annet enn å gjerde inn jordbruksarealene.

Bilde viser eng som har stått under beitekasse (til venstre) hvor hjorten ikke har kommet til, og eng som er beitet av hjort gjennom hele høst, vinter og vår. Kulepenner viser hvor gode vekstbetingelser graset har når det ikke blir beitet. Bilde er tatt om våren før gjødsling.

Beiteskader på skog

For skog er det i hovedsak to typer skader som kan medføre større økonomisk tap for skogeieren. Barkgnaging på produksjonsskog (hogstklasse 3 og 4) av gran og knopp/skuddbeiting på ungskog (hogstklasse 2) av gran og furu. Barkgnaging på gran fører ofte til råteskader i områder med gnag, og rotstokken blir ødelagt som sagtømmer. Trærne blir også svekket av råteangrepet, noe som ofte kan medføre stammebrekk. Skuddbeiting på ungskog i hogstklasse 2 medfører sterkt redusert vekst, og gjentatt hard skuddbeiting kan medføre at trærne dør. På furu kan barkgnag også være et problem i hogstklasse 2 da det kan føre til at den nederste delen av treet blir ødelagt.

Det er vinterbeitelokalitetene som er mest utsatt, og en del plasser vil det med dagens hjortebestand være vanskelig å få etablert ny skog med brukende tetthet og kvalitet.

Skader i hager

Mange plasser kan det også være problem med hjort og rådyr som gjør skade i hager og på gravplasser m.m. I Gjesdal kommune har rådyr vært et stort problem på Ålgård, i området Solås - Fiskebekk. Slike problem er ofte knyttet til enkelt dyr som fort kan være lite sky overfor folk og vanskelig å jage. Løsning på problemet i de fleste tilfellene er å ta ut slike dyr ved jakt eller skadefellingsløyve.

Kommunen har i samarbeid med valdansvarlig fått opprettet et større vald som strekker seg fra å være nært inntil bebyggelsen på Solås – Fiskebekk til Berge. Det kan være en utfordring å få skutt ut skadedyr som oppholder seg nært hus. I spesielle tilfeller bør politiet kontaktes.

Utfordringer med hjortevilt i tilknytning til drikkevann og trafikk

Drikkevannskilder

Det interkommunale vann, avløp og renovasjonsselskapet IVAR iks leverer drikkevann til totalt elleve kommuner i regionen. I Gjesdal har IVAR et vannbehandlingsanlegg på Eidland Langevatn vannbehandlingsanlegg. Dette vannbehandlingsanlegget har i dag kapasitet til å behandle 2 500 liter vann i sekundet, og henter ubehandlet vann fra Romsvatn/Stølsvatn i Bjerkreim og Storavatn i Gjesdal. Totalt leveres det i overkant av 41 millioner kubikkmeter med vann årlig til drikkevann.

Den ene drikkevannsmagasinet, Storavatn, ligger i Gjesdal kommune. Vannet ligger ca. 260 m.o.h. sør i kommunen. Det er noe jordbruksareal i nedslagsfeltet der det er restriksjoner på beiting og bruk av husdyrgjødsel, men hovedsakelig er det store utmarksarealer. Nedslagsfeltet er og inngjerdet mot husdyr slik at det ikke blir beita der. Vannet har likevel hatt høye verdier av koliforme bakterier som en regner med at stammer fra hjortedyr som beiter i området. IVAR har vært bekymret for at mye hjortedyr i nedslagsfeltet kan medføre smitte av parasitter.

Det å gjerde inne dette store nedslagsfeltet til Storavatnet med viltgjerde på minimum 2,20 meter er lite realistisk. Ett slikt gjerde over en så stor avstand vil kunne få negative konsekvenser for annet vilt. Det beste tiltaket på sikt er å stoppe bestandsveksten ved å øke totaluttaket og fortsatt ha fokus på å skyte kalv, slik en har hatt de siste årene.

Viltpåkjørsler

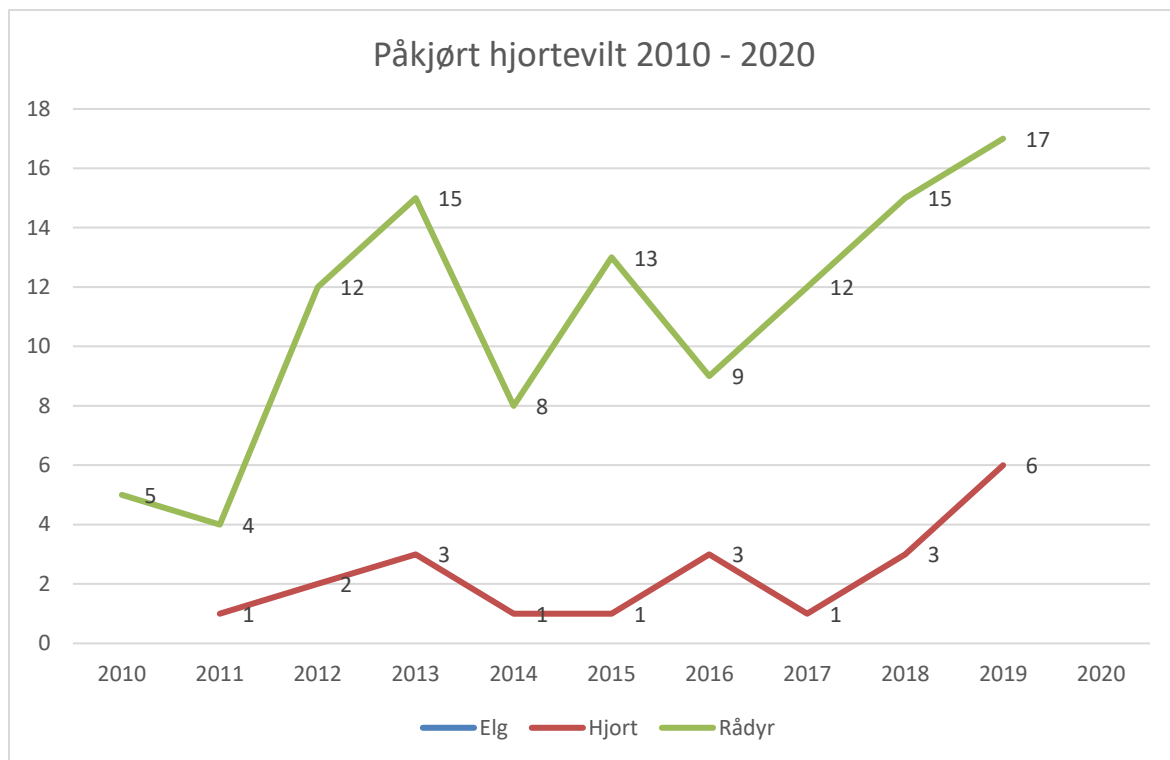
Trafikkulykker med hjortevilt kan mange steder være et problem og henger ofte sammen med bestandstettheten. Trafikkmengde og fart på vegstrekingene er også avgjørende. Mye vilt må bøte med livet og av og til omkommer også mennesker som følge av kollisjoner. De materielle skadene er store og betydelige samfunnsøkonomiske kostnader er direkte følger av dette.

Påkjørt hjort i Dirdal. Statens vegvesen sitt veikart viser at fv 450 har en ÅDT på 2 100.
Foto: Alice Øvstebø

Hjortevilt som dør av andre årsaker enn ordinær jakt karakteriseres som *fallvilt*. Disse dyrene er ofte påkjørt av bil eller tog, men felling av skadde dyr, sykdomsårsaker og ulovlig felling, kommer også inn under begrepet fallvilt.

Kommunen har ansvar for at alle viltpåkjørsler registreres i Hjorteviltregisteret. Det er viktig at rapporterte påkjørsler blir fulgt opp og registret i hjorteviltregisteret. Dette gir vegmyndighetene et viktig verktøy for å kunne vurdere og prioritere eventuelle forebyggende tiltak. Kommunens fallviltkontakt bruker i dag en app og legger hendelsen inn under fallviltoppdraget. Vi bør ha en større gjennomgang av viltskiltingen i samarbeid med veimyndighetene med minimum 5 års mellomrom.

Figur 1 Antall fallvilt (trafikk som eneste årsak) i tidsperioden 2010 – 2020. Vi ser en gradvis økning i antall skadde og drepte rådyr og hjort. Kilde hjorteviltregisteret.

Tabellen under viser registrerte vilt påkjørsler de siste 10 årene (01.01.2010-01.01.2020) delt opp i ulike veistrekninger i kommunen. Som en ser er det flest rådyr som blir påkjørt, totalt 112 rådyr i løpet av 10 år. Gjennomsnittlig 11 rådyr i året blir påkjørt.

De farligste veistrekningene for rådyr er E39 og fylkesvei 450 Hunnedalsveien. Flesteparten av påkjørslerne skjer i «Statoilbakken» men en ser også at alt for mange rådyr blir påkjørt på strekket Bollestad, Skurve og Haraland.

Veitype	Elg	Hjort	Rådyr	Sum
E39	0	12	41	53
Fv 45 Hunnedalsvegen	1	5	41	47
Fv 281 / Fv 4415 Giljastølveien	0	0	1	1
Fv 284 / Fv 4412 Maudalsvegen	0	0	2	2
Fv 286 / Fv 4418 Gjesdalvegen	0	1	14	15
Fv 506 Timevegen	0	0	1	1
Fv 285 / FV 4416 Oltesvikvegen	0	0	0	0
Fv 508 Seldalsveien	0	3	2	5
Fv 4414 Frafjorddalen	0	0	1	1
Kommunal vei	0	1	9	10
Sum	1	22	112	135
Gjsn pr år	0,1	2,2	11,2	13,5

Tabell 1 Registrerte påkjørsler i perioden 01.01.2010 -01.08.2020 Kilde: Hjorteviltregisteret.

22 hjort er påkjørt de siste 10 årene, i snitt 2,2 dyr i året. Også for hjort er E39 den verste veistrekningen. Her skjer de fleste påkjørslerne i Søylandsdalen lengst sør i kommunen.

I dette området er det registrert tre vilttrekk over E39. Dyrene trekker fra store utmarksområder ved Storavatnet og Grasdalsvatnet og områder fra Bjerkreim kommune, via området mellom Husavatnet og Baulalivatnet. En annen trekkroute er fra det samme kjerneområdet, men videre mot vest fra området sør for Store Oppsalhammaren. En ser også dyr som trekker over Anbjørnsharet til dyrka mark på vestsiden av E39.

I Dirdal ser en tendenser til at hjorten har begynt å krysse fv 45. Fylkeskommunen har utarbeidet skiltplan og fareskilt skal settes opp der hjorten krysser veien.

Det er kun registrert 1 påkjørsel av elg de siste 10 årene. Dette var i januar 2014. Da ble en elg påkjørt ved fv 45 på Rage.

Organisering, valdstruktur, minsteareal og bestandsplaner

Vald

Det er i dag 52 godkjente hjorteviltvald i kommunen. Av disse er det 33 som er godkjent for rådyr, 18 som er godkjent for hjort og 9 for elg.

17 av 33 rådyrvald har en størrelse på rundt 2 000 dekar. Valdstrukturen for hjort består av sammenhengende større vald som går fra Øvstabø – Motland (11 551 dekar) i øst, hele Maudal (9 128 dekar) er ett vald, Frafjord (21 601 dekar), to mindre på Eikeskog og Brådland, Gilja – Byrkjedal (23 867 dekar) og Dirdal (18 850 dekar). Noen mindre vald i Morka, Rage og Seldal til Oltedal (8 315 dekar), Lima – Berge (11 235 dekar), to mindre Indre Lima – Bjelland og Ravndal – Lomeland til sist Storavatnet storvald på 102 705 dekar med ca. 100 grunneiere/jaktrettshavere.

I 2009 inviterte kommunen og Norsk Hjorteviltsenter et stormøte om hjorteviltforvaltningen hvor grunneiere i bygdene som grenser mot Storavatnet ble invitert. Resultatet av møtet ble at det samme kveld ble dannet et storvald for hjort, elg og rådyr – Storavatnet storvald. Dette valdet har gått så bra at kommunen har brukt valdleder til å reklamere for denne organiseringa i møte andre steder i kommunen.

Fastsettelse av minsteareal for rådyr, hjort og elg

Forskrift om adgang til jakt etter elg, hjort, rådyr og bever, Sandnes, Stavanger, Haugesund, Hå, Klepp, Time, Gjesdal, Sola, Forsand, Strand, Sauda, Bokn, Tysvær og Karmøy kommuner, Rogaland, regulerer minstearealet en må ha for å kunne skyte ett rådyr, en hjort eller en elg. Forskriften er fra 2001.

I Gjesdal kommune er minstearealet for elg, hjort og rådyr satt til henholdsvis 12 000, 2 000 og 500 dekar. I praksis vil det si at skal du få tillatelse til å jakte for eksempel en hjort, må du ha 2 000 dekar sammenhengende og tellende areal (det arealet som skal legges til grunn for beregning av antall fellingstillatelser, ikke arealer som er omregulert til næring, bolig osv).

Fra fellingsrapporter ser vi at Dirdal har hatt 100% felling i 2018 og 2019. Maudal har hatt 100% felling i 2017 og 2018, mens det i 2019 manglet en spissbuk og valdet fikk dermed 88% felling. I resten av kommunen ser vi at det i 2019 ble skutt dyr i 8 av 17 hjortevald. Det største hjortevaldet, Storavatnet storvald, har i perioden 2015 - 2019 forvaltet hjortevilt etter en treårig driftsplan. Fellingsresultatet viser at valdet i treårsperioden har tatt ut 116 hjort av 183 tildelte hjort.

I våre nabokommuner er det satt følgende minstekrav for felling av hjort: Sirdal 3 000, Bjerkreim 3 000, Sandnes 2 000, Time 3 000, Forsand 1 500. I Sandnes er arealet satt ned til 1 500 de siste åra, og det vurderes å sette minstekravet ytterligere ned på grunn av lignede vekst i bestandene som i Gjesdal kommune.

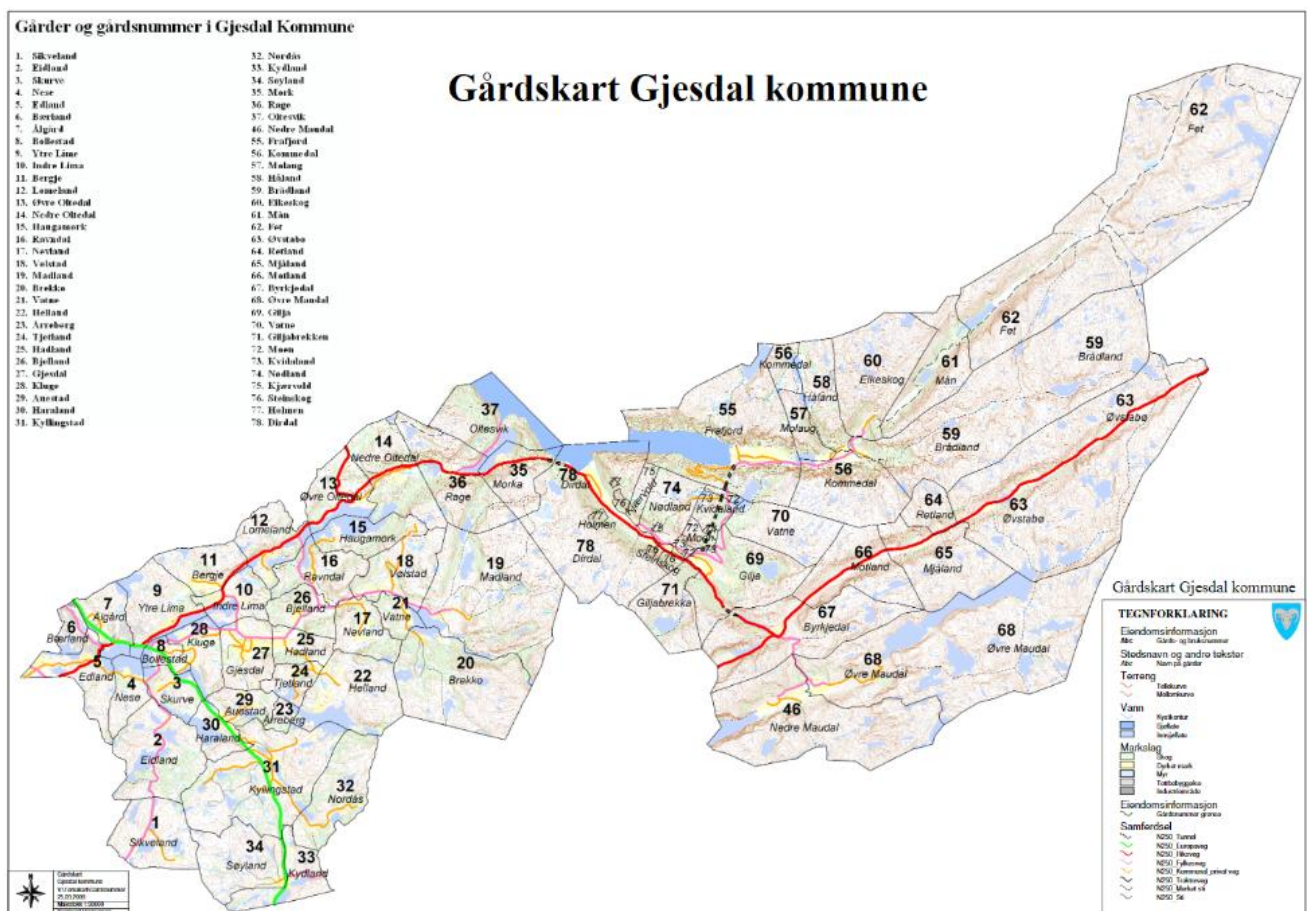
I veileder M-478/2016 Forskrift om forvaltning av hjortevilt – med kommentarer, står det: «Før endring av minstearealet skal kommunen vurdere følgende:

- bestandsutvikling i forhold til kommunens mål,
- bestandenes størrelse og sammensetning,
- beitegrunnlag og artens livsvilkår ellers, herunder sesongtrekk,
- eventuelle konflikter i forhold til jord-, hage- og skogbruk,
- viltpåkjørsler langs vei og jernbane samt annen irregulær avgang,

- andre mulige konfliktpunkter, for eksempel naturmangfold.» Fra veileder: «Det kan fastsettes forskjellige minsteareal i ulike deler av en kommune dersom det er vesentlig forskjell på beitegrunnlag, bestandstetthet eller skadepress. I slike tilfeller bør grensene mellom områder med ulikt minsteareal følge klare skillelinjer i terrenget, eksempelvis større vassdrag, snauffellstrekninger med videre. Tilsvarende kan kommunen unntaksvis vurdere differensiert minsteareal mellom områder med vesentlig variasjon i bonitet og produktivitet. Det er naturlig at høyproduktive arealer, som gir mye godt beite, får et lavere minsteareal enn områder med store uproduktive arealer».

For å redusere arealbrukskonflikter (konflikter mellom hjortevilt og mennesker sin arealbruk) må minstearealet for hjort reduseres fra dagens 2 000 dekar/hjort til 1 000 dekar/hjort i deler av kommunen. Det er særlig store utfordringer i form av skadepress på jordbruksareal fra Dirdal og i den østlige delen (indre deler) av kommunen.

For at det skal være håndterbart å administrere godkjenning og endring av vald og eventuelt bestandsplaner følger vi grenser satt i gårdskart. Fra og med gårdsnummer 46 Nedre Maudal til gnr. 78 Dirdal settes minstearealet for hjort ned til 1 000 dekar. For resten av kommunen gnr. 1 Sikvaland til og med Oltesvik gnr. 37 settes minstearealet for hjort ned til 1 500 dekar. Forskriften må justeres. Endring av minstearealet for hjort vil føre til en økning i antall fellingsløyver på hjort fra dagens 130 fellingsløyver til 204 fellingsløyver årlig.

Gårdskart viser alle gårder og grenser for de ulike gårder i Gjesdal kommune

Tabell som viser minsteareal for rådyr, hjort og elg for hver gård

Gårds-nummer	Gård	Minsteareal dekar per rådyr	Minsteareal dekar per hjort	Minsteareal dekar per elg
1	Sikveland	500	1 500	12 000
2	Eidland	500	1 500	12 000
3	Skurve	500	1 500	12 000
4	Nese	500	1 500	12 000
5	Edland	500	1 500	12 000
6	Bærland	500	1 500	12 000
7	Ålgård	500	1 500	12 000
8	Bollestad	500	1 500	12 000
9	Ytre Lima	500	1 500	12 000
10	Indre Lima	500	1 500	12 000
11	Bergje	500	1 500	12 000
12	Lomeland	500	1 500	12 000
13	Øvre Oltedal	500	1 500	12 000
14	Nedre Oltedal	500	1 500	12 000
15	Haugamork	500	1 500	12 000
16	Ravndal	500	1 500	12 000
17	Nevland	500	1 500	12 000
18	Vølstad	500	1 500	12 000
19	Madland	500	1 500	12 000
20	Brekko	500	1 500	12 000
21	Vatne	500	1 500	12 000
22	Helland	500	1 500	12 000
23	Årreberg	500	1 500	12 000
24	Tjetland	500	1 500	12 000
25	Hadland	500	1 500	12 000
26	Bjelland	500	1 500	12 000
27	Gjesdal	500	1 500	12 000
28	Kluge	500	1 500	12 000
29	Auestad	500	1 500	12 000
30	Hareland	500	1 500	12 000
31	Kyllingstad	500	1 500	12 000
32	Nordås	500	1 500	12 000
33	Kydland	500	1 500	12 000
34	Søyland	500	1 500	12 000
35	Mork	500	1 500	12 000
36	Rage	500	1 500	12 000
37	Oltesvik	500	1 500	12 000
46	Nedre Maudal	500	1 000	12 000
55	Frafjord	500	1 000	12 000
56	Kommedal	500	1 000	12 000
57	Molaug	500	1 000	12 000
58	Håland	500	1 000	12 000
59	Brådland	500	1 000	12 000
60	Eikeskog	500	1 000	12 000
61	Mån	500	1 000	12 000
62	Fet	500	1 000	12 000
63	Øvstabø	500	1 000	12 000
64	Retland	500	1 000	12 000

65	Mjåland	500	1 000	12 000
66	Motland	500	1 000	12 000
67	Byrkjedal	500	1 000	12 000
68	Øvre Maudal	500	1 000	12 000
69	Gilja	500	1 000	12 000
70	Vatne	500	1 000	12 000
71	Giljabrekken	500	1 000	12 000
72	Moen	500	1 000	12 000
73	Kvidaland	500	1 000	12 000
74	Nødland	500	1 000	12 000
75	Kjærvoll	500	1 000	12 000
76	Steinskog	500	1 000	12 000
77	Holmen	500	1 000	12 000
78	Dirdal	500	1 000	12 000

Bestandsplan og bestandsplanområde

Forskrift om forvaltning av hjortevilt § 12 – 17 gir føringer for bestandsplanområde for elg og hjort. Et bestandsplanområde er to eller flere vald som samarbeider om å utarbeide bestandsplan for elg og/eller hjort. Valdene som inngår i et bestandsplanområde samarbeider om å utarbeide bestandsplan for elg og/eller hjort. Slik kan elg og hjort forvaltes gjennom bestandsplaner uten at valdene behøver å slå seg sammen til ett vald. Ved å inngå i et bestandsplanområde får imidlertid jaktrettshaverne en utvidet mulighet til å bidra til den lokale bestandsforvaltningen gjennom utarbeidelse og gjennomføring av bestandsplaner.

Valdene i et bestandsplanområde kan samarbeide om bestandsutvikling og jaktutøvelse på et mer overordna nivå. Jaktrettshaverne kan for eksempel velge løsninger som gjør jakta mer fleksibel og effektiv ved å styre jakttrykket til ønskelige deler av bestandsplanområdet (bestemte vald) gjennom vedtekter eller skriftlige fellesjaktavtaler, jf. § 19.

«For jakt i bestandsplanområder for elg og hjort kan fellingstillatelse gitt til et vald, benyttes i andre vald i bestandsplanområdet i hele eller en nærmere angitt del av jaktperioden. Dette forutsetter skriftlig avtale som viser hvilke vald og hvilke perioder fellesjaktavtalen gjelder for.»

Bestandsplanområdet må disponere et tellende areal på minimum 20 ganger minstearealet. Minstearealet (størrelsen på det tellende arealet som skal legges til grunn for hvert dyr det gis fellingstillatelse på) er i Gjesdal per august 2020 for elg 12 000 dekar, hjort 2000 og rådyr 500. Dette tilsier at for elg må en ha $20 \times 12\,000$ dekar = 240 000 dekar for å kunne søke om bestandsplan. For hjort må en $20 \times 2\,000$ dekar = 40 000 dekar for å søke om å få godkjent bestandsplanområde og bestandsplan.

I Gjesdal kommune er det per august 2020 ingen vald som har inngått samarbeid og fått godkjent bestandsplanområde. I teorien kan altså hjortevaldene f.eks. Frafjord storvald (21 601 dekar), Dirdal (18 850 dekar), Maudal (9 128 dekar) og Motland – Øvstabø (11 551 dekar) inngå samarbeid og utarbeide en bestandsplan.

Hjorten sin områdebruk - resultat fra merkeprosjekt i Sunnfjord og Sogn

De senere årene har det vært gjennomført en rekke prosjekt med merking av hjort som har gitt mye ny kunnskap om hjorten sin områdebruk gjennom året. Det er ikke gjennomført slik merking her i området, men mye av den kunnskapen merkeprosjektene har gitt er av mer generell karakter og kan overføres til andre områder. Ut ifra det vi nå vet om størrelsen på årsleveområdene til spesielt hjort, er dagens valdstruktur lite egnet til å kunne drive en målrettet bestandsforvaltning. For å kunne gjøre dette må en i langt større grad enn til nå samarbeide om forvaltningen over større områder på tvers av både kommune- og fylkesgrenser.

Det er ingen plasser det er merka så mange dyr at en kan si noe eksakt om ulike bestanders avgrensninger. Noe eksakt avgrensning finner en heller ikke, da det nesten uansett hvor en setter grensen alltid vil være dyr i området som oppholder seg utenfor dette området i deler av året. Det som er viktig er å prøve å avgrense de områdene en meiner hovedtyngden av hjorten i et område bruker.

Basert på data fra alle merka dyr har Merkeprosjektet i Sunnfjord og Sogn, prøvd å få fram mer generelle retningslinjer for størrelse på leveområder, områdebruk gjennom året m.m. Hovedkonklusjonene fra prosjektet er at:

1. 60 % av hjorten ble klassifisert som trekkdyr – dvs ulike leveområder sommer og vinter.
2. Trekkdyra forflytter seg i gjennomsnitt 18 km mellom sommer og vinterområde.
3. Ingen klare forskjeller for andelen trekkdyr mellom kyst og innland.
4. Arealet for årsleveområdet varierer fra 1 – 500 km² og er i gjennomsnitt 84 km².
5. Bukkene har langt større årsleveområde enn kollene.
6. 100 km² vil fange hele leveområdet til 80 % av kollene i en bestand.
7. En hjort bruker i gjennomsnitt to kommuner gjennom året.
8. En gjennomsnittskommune fanger 90% av en bestand.
9. Geografiske forhold som dalføre/fjellkjeder og fjordsystem spiller også inn på avgrensning av leveområdene.

NINA sitt nasjonale overvåkingsprogram - Bestandsstruktur og vektutvikling

Norsk institutt for naturforskning (NINA) følger utviklingen til villrein, hjort og elg i 19 overvåkingsregioner over hele landet gjennom det nasjonale overvåkingsprogrammet for hjortevilt. Overvåkingsprogrammet for hjortevilt har siden 1992 samlet inn kjever fra felt hjort i flere ulike regioner. Fram t.o.m. 2011 ble det i tillegg samlet inn kjønnsorgan fra voksne hunndyr. Dette i lag med data om slaktevekter og fellingstidspunkt m.m, har gitt grunnlag for mye nyttig kunnskap om hjorteviltbestandene og endringer/utvikling av ulike forhold innen

disse. I region Sogn og Fjordane inngår data fra kommunene Eid, Stryn, Gloppen, Bremanger og Flora. Overvåkingsprogrammet holder fortsatt på, men i noe endret omfang enn tidligere. I regionen Sogn og Fjordane er det nå bare kommunene Flora og Gloppen som er med. I region Hordaland er det Kvinnherad kommune som inngår. Utviklingen i begge regionene er nokså lik i forhold til slaktevekter.

Om en ser på avskytingsmønster og bestandsutviklingen for hjort i litt større skala så har utviklingen i perioden overvåkingsprogrammet har holdt på vært nokså lik over store deler av vestlandet. **En regner derfor med at gjennomsnittstall for regionen Sogn og Fjordane og Hordaland er representative også for størstedelen av vestlandet og området her.**

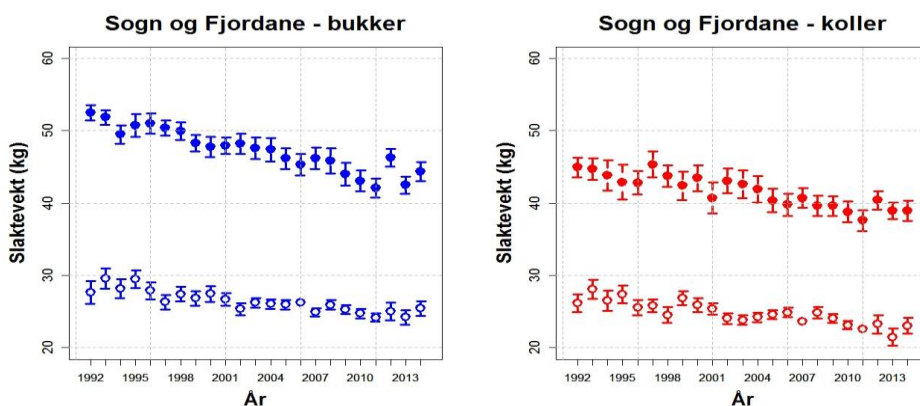
Elg har og vært med i overvåkingsprogrammet og region Vest-Agder (Kristiansand, Vennesla, Songdalen og Marnardal) er den mest nærliggende å se til her. Denne regionen har ikke vært med siden begynnelsen av overvåkingsprogrammet, men ble med fra 1997. Bestandene her har vært sterkt reduserte siden begynnelsen av 1990-tallet. Tallene derfra er kanskje ikke like representative for Gjesdal der en i samme perioden har hatt en svakt voksende bestand. En går derfor ikke videre inn på resultatene fra overvåkingsprogrammet i forhold til elg.

Vektutvikling hos kalver og ungdyr – hjort

Slaktevektene kan si noe om vekt og kondisjonsutviklingen i hjorteviltbestandene. Siden programmet startet opp har det for hjort i alle regionene på vestlandet vært en betydelig nedgang i slaktevektene for kalv og ungdyr. Dette i takt med at bestandstettheten i samme perioden har vært i kontinuerlig vekst. Nedgangen var størst de første 10 – 15 årene og har senere avtatt og flatet ut. De siste 4 – 8 åra finner forskerne på NINA ikke noen entydig trend for vektutviklingen, og for de siste tre årene finner de endatil i noen regioner tendenser til en liten økning i vekten.

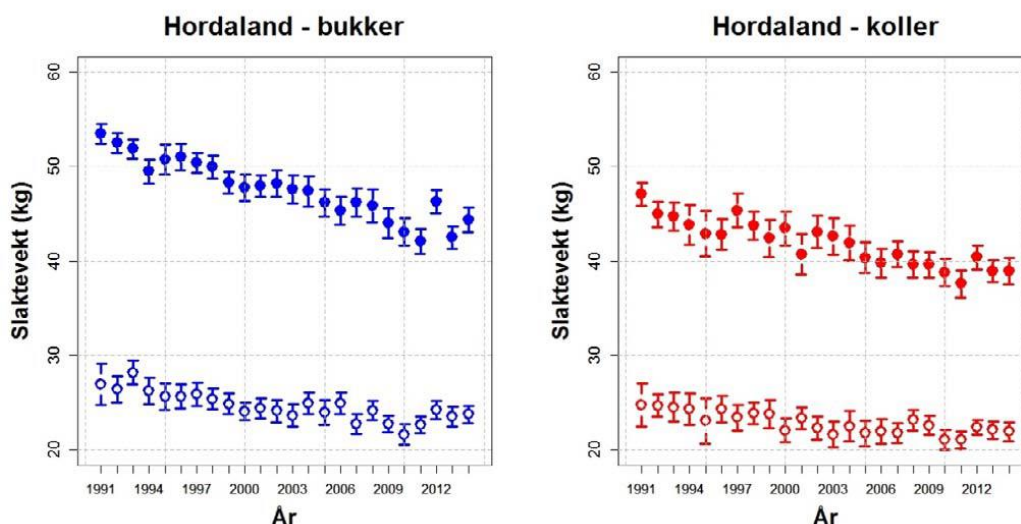
På grunn av at vekten for kalv og ungdyr har årlige variasjoner ut fra beitekvaliteten, er dette for kort tidsrom til at forskerne kan konkludere med om trenden nå er snudd eller ikke.

Utvikling slaktevekt – kalvar og ungdyr

Alle vekter korrigert til 1. oktober

Diagrammene viser utviklingen av slaktevekter for kalver og ungdyr for de to overvåkingsregionene Sogn og Fjordane og Hordaland. De øverste kurvene gjelder ungdyr og de nederste er kalv hanndyr blå kurver og hunndyr røde. Avskytingsmønster og bestandsutviklingen har i perioden overvåkingsprogrammet har pågått i grove trekk vært relativt lik over hele vestlandet. En regner derfor med at utviklingen for disse regionene er representative for utviklinga i området her også.

Reproduksjonsevnen i bestanden - hjort

Reproduksjonsevnen i bestandene har også gått ned i takt med vektreduksjonen da andelen 1,5 årige hunndyr som kommer i brunst og får fram kalver som 2 åringer er sterkt redusert. Dette er direkte vekt-/kondisjonsavhengig og en regner at 1,5 årige hunndyr her må være over 40 kg før det er noen stor sjanse for at de går i brunst og tar kalv. Til høyere vekt, til større sjanse for at de kommer i brunst det første året. For Sogn og Fjordane samla er andelen 1,5 årige koller som tar kalv, redusert fra ca. 69 % fra *Overvåkingsprogrammet* starta i 1992 til ca. 31 % i dag, noe som utgjør en reduksjon på 55 %.

En del hunndyr med særlig lav vekt/dårlig kondisjon tar heller ikke kalv som 2,5 åringer. Ungdyra utgjør en stor del av bestanden, og dette påvirker slik sett den totale reproduksjonsevnen i bestanden negativt. Dette fordi en må ha flere dyr for å produsere en viss mengde kalver sammenlignet med en bestand der en større del av hunndyra produserer kalv.

Årsaker til vektreduksjon

For kalvevektene er det ikke bare bestandstettheten som spiller inn, men kalvingstidspunktet kan også være avgjørende for vektutviklingen til kalvene. Tidlig kalving blir regnet som en stor fordel da kalvene får med seg mer av den produktive tiden tidlig på sommeren med høyt proteininnhold i vegetasjonen. Når det gjelder tidspunktet for paring som avgjør når tid kalvingen skjer, så regner en at eldre bukker spiller en rolle fordi brøleaktiviteten kan være med å framskynde når tid kollene går i brunst. Det har til dels vært en oppfatning at når en reduserer andelen eldre hanndyr i uttaket til under 20 %, så har en «*spart*» hanndyr og kan forvente en kraftig økning i andelen eldre hanndyr. Men 20 % er det maksimale som er tilrådd å ta ut av voksne hanndyr dersom en skal ha en balansert kjønns- og aldersfordeling i bestanden. Hvor raskt en kommer i «*balanse*» ved å redusere uttaket av hanndyr er avhengig og av hvor skjevt uttaket har vært de tidligere årene.

Forvaltningsplan for hjortevilt og forholdet til naturmangfoldloven

Kommunens mål skal bidra til ivaretagelse av naturmangfoldet. Hjortevilt er en del av naturmangfoldet, samtidig som store hjorteviltbestander også kan skade naturmangfoldet. Forvaltningsprinsippene i kapittel II i naturmangfoldloven skal danne et grunnlag for forvaltningen. I naturmangfoldloven stilles det krav til offentlig beslutningstaking i § 7: *«Prinsippene i §§ 8 til 12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, herunder når et forvaltningsorgan tildeler tilskudd, og ved forvaltning av fast eiendom. Vurderingen etter første punktum skal fremgå av beslutningen.»*

§8 – kunnskapsgrunnlaget: Det lagt vekt på både framskaffelse av ny kunnskap og sammenstille eksisterende kunnskap. Det er hentet inn kunnskap fra viltkartlegging, fra NINA sitt overvåkningsprogram og fra fellingsstatistikk over ett lengre tidsrom. Dette materialet har Norsk Hjortesenter bearbeidet og foreslått mål. Kunnskapsgrunnlaget som foreligger for rådyr, hjort og elg er tilstrekkelig i forhold til planarbeidet. Det er viktig at innhenting av kunnskap fortsetter og at kunnskap om bestandsutvikling baseres på Sett Elg/Hjort data.

§9 - føre-var prinsippet "Mangel på kunnskap skal ikke brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak" - da trer føre-var prinsippet inn og skal brukes. Det er noe kunnskapsmangel omkring hjortens trekkruiter i de indre deler av kommunen. Vi har tilstrekkelig kunnskap om at hjortebestanden har økt betydelig de siste årene. Det vurderes til at vi har tilstrekkelig kunnskap til å kunne sette mål om et økt årlig uttak for hjort, samt å redusere minstekravet til hjorten til 1 000 dekar i indre deler av kommunen og til 1 500 i resten av kommunen. Dersom denne nedjusteringen vil få for stor negativ konsekvens for hjortebestanden kan vi heve minstearealet i løpet av noen år, og bestanden kan økes.

§10 - samlet belastning Forvaltningsplanen er en retningsgivende plan som legger føringer for kommende kommunal forvaltning av hjortevilt. Hvor mange dyr en årlig kan høste. Planen er ett kunnskapsgrunnlag for hjortevilt i kommunen. Flere steder i kommunen er det så store hjortebestander at dyrka jord er godt nedbeitet. En ser seljetrær som er så barknaget at de er ringbarket og dør. Dette har ringvirkninger for blant annet insektlivet. En for stor hjortebestand fører til en dårlig kondisjon i bestanden og til en svekkelse av hjortens helse. Så store hjortebestander kan på sikt påvirke naturmangfoldet negativt. De mål som er satt vil har positive ringvirkninger for naturmangfoldet.

§11 - kostnader ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver. Planløsningen innebærer ikke løsninger og krav som fører til miljøforringelse og påfølgende målbare ekstra kostnader for kommunen eller andre.

§12 - miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder Planløsningen legger opp til endring i forskrift om minstearealet for hjort og til en større avskyting i Gjesdal kommune. Planen legger opp til at vi skal høste av overskuddet og med hovedvekt på kalv og ungdyr. Dersom endringene på sikt viser seg å være feil har en mulighet for å endre forvaltningsmål og endre minstearealet i forskrift.

Forvaltningsmål og tiltak i planperioden

Hovedmål

Hjorteviltet er viktige utmarksressurser i Gjesdal kommune. Bestandene skal forvaltes slik at det sikrer grunnlaget for en langsiktig og stabil høsting av hjortevilt som en ressurs for jakt, naturopplevelser (rekreasjon), matproduksjon og næringsutvikling. Dette uten at konfliktnivået til andre nærings- og samfunnsinteresser blir for stort.

Delmål

1. Bestandsrettet og grunneierstyrt forvaltning av hjorteviltbestandene

Forvaltning av hjortevilt i kommunen skal gjøres ved bestandsplaner for vald eller bestandsplanområde avgrenset mest mulig i samsvar med de ulike bestandene sine årsleveområder.

Gjesdal kommune vil fortsette vårt initiativ til samarbeid med nabokommunene slik at vi kan være mest mulig samordnet om forvaltningsmål for hjortevilt.

2. Forvaltningen skal være kunnskapsbasert

Offentlige vedtak som berører naturmangfoldet, skal så langt det er rimelig være basert på vitenskapelig kunnskap, jf. § 8 i Naturmangfoldloven.

3. Redusere omfanget av arealbrukskonflikter i forhold til andre interesser

- Redusere skader på jordbruksareal/avlinger og skog.
- Redusere antall påkjørsler/kollisjoner mellom hjort og kjøretøy.
- Redusere potensiell forurensing av drikkevannskilder.

4. Stoppe eventuell vektnedgang for hjortekalver

På grunn av lav gjennomsnittsalder blant de voksne dyra i bestandene er reproduksjonsevnen lav i forhold til hva den kan være. Viktigste tiltaket for å bedre dette er å øke gjennomsnittsalderen, noe som også vil gi mer robuste og stabile bestander.

5. Stabilisere reproduksjonsevnen i bestandene

Legge til rette for stabile bestander med grunnlag for et årlig uttak på om lag 120-130 hjort, 50 rådyr og 6 elg.

6. Gjesdal kommune vil ivareta sammenhengende leveområder og trekkområder for villreinen.

Påse at villreinens leveområder og trekkområder sikres mot nedbygging, arealfragmentering og unngår negative følger i forbindelse med ferdsel.

Tiltak:

1. Bestandsretta og grunneierstyrt forvaltning av hjortebestandene

Det skal arbeides for og legges til rette for samarbeid om felles bestandsplaner mellom vald mest mulig i samsvar med de ulike bestandenes årsleveområde. Her blir lokal kjennskap til trekk og trekkveier viktig sammen med mer generell kunnskap om områdebruk avdekka gjennom merkeprosjekt. For elg og hjort vil dette mest trolig også måtte involvere vald fra tilgrensende kommuner.

Vald som velger å stå utenfor bestandsplansamarbeid får årlig rettet tildeling av fellingsløyve ut ifra gjennomsnittlig areal og fordeling på kjønns og aldersgrupper som tilgrensende vald/bestandsplanområde med godkjent bestandsplan.

2. Forvaltningen skal være kunnskapsbasert

For at en skal få kunnskap om bestandsutvikling må alle vald/jaktfelt registrere Sett Elg/Hjort data. Dette kan om nødvendig pålegges dersom det ikke blir gjort frivillig.

Selv om elg og elgjakt de nærmeste årene ikke vil bli av stor betydning i kommunen bør og de valda som jakter elg føre Sett elg registreringer.

Vi må nyttiggjøre oss kunnskap om hjorten sin områdebruk m.v. avdekket gjennom merkeprosjektene og lokal kunnskap om trekk og trekkveier for å avgrense ulike bestanders årsleveområder.

Vi må nyttiggjøre oss kunnskap om bestandsutvikling, bestandsstruktur og reproduksjonsevne mv i fra «*Overvåkingsprosjektet for hjortevilt*», samt søke å bidra til å få enda mer kunnskap ut av de data som er samlet inn gjennom dette/disse.

Kommunen skal registrere alle rapporterte påkjørsler av hjortevilt i hjorteviltregisteret.

3. Redusere omfanget av arealbrukskonflikter i forhold til andre interesser

Kommunen må revidere forskrift om adgang til jakt etter elg, hjort, rådyr og bever, Sandnes, Stavanger, Haugesund, Hå, Klepp, Time, Gjesdal, Sola, Forsand, Strand, Sauda, Bokn, Tysvær og Karmøy kommuner, Rogaland.

Formålet med forskriftsendringen er å redusere arealbrukskonflikter. Vi må redusere beiteskader på jordbruksareal/avlinger og skog. Vi må redusere antall påkjørsler/kollisjoner mellom hjortevilt og kjøretøy. Vi må legge opp til en forvaltning som ikke medfører noen større bestandsøkning i områder til Jærens drikkevannskilder.

For å klare dette må minstearealet for hjort justeres i forskrift:

Fra gårdsnummer 46 Nedre Maudal til og med gnr. 78 Dirdal settes minstearealet for hjort ned til 1 000 dekar.

For resten av kommunen gnr. 1 Sikvaland til og med Oltesvik gnr. 37 settes minstearealet for hjort ned til 1 500 dekar.

I løpet av planperioden (2021 – 2025) skal vi halvere antall viltpåkjørsler. Vi skal registrere alle rapporterte påkjørsler i Hjorteviltregisteret, og samarbeide med veimyndighetene for å få satt i verk tiltak på utsatte strekninger.

Legge til rette for uttak av «stasjonære» dyr i fra jordbruksareal på ettersommeren/høsten før eventuelt trekk er i gang.

4. Stoppe en eventuell vektnedgang for hjort

Andelen eldre bukk skal utgjøre maksimalt 20% av det samlet jaktuttaket årlig.

Andelen kalv og ungdyr skal utgjøre minst 60% av det samlet jaktuttaket årlig.

5. Bedre reproduksjonsevnen i hjorteviltbestandene

Rådyr:

Øke andelen kje i jaktuttaket som bør utgjøre minimum 30%. Redusere andelen bukk som ikke bør utgjøre mer enn 45 %. Geit bør ikke utgjøre mer enn 30%.

Hjort:

Andelen kalv skal utgjøre minimum 25% og kalv og ungdyr til sammen skal utgjøre minst 60 % av det årlige samla jaktuttaket.

Andelen eldre hunndyr skal utgjøre maksimalt 20% av det samla jaktuttaket for hjort årlig.

Lik fordeling av jaktuttaket mellom kjønn for voksne dyr (1,5 år og eldre).

Gradvis øke det årlige jaktuttaket fra dagens ca. 88 dyr. Hvor raskt en kan øke det årlige jaktuttaket avhenger av hvor høy andel kalv og ungdyr og lav andel eldre hunndyr en oppnår de enkelte åra. Sett Hjort må brukes for å korrigere tildeling/totaluttak.

Elg:

Opprettholde den høye andelen kalv en har hatt i uttaket. Øke andelen ungdyr i uttaket. Redusere den høye andelen okse en har hatt de senere årene.

Kalv bør utgjøre minimum 40 % av jaktuttaket.

Kyr og okser bør utgjøre maksimum 15 % av jaktuttaket hver for seg for planperioden samlet.

Gradvis økning av totaluttaket.

6. Villrein:

Vi skal implementere Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen) inn i kommuneplanen.

Vi må utarbeide sti- og løypeplan for bedre å kunne styre og kanalisere ferdselen i fjellet.

Vi skal arbeide for å få villreinen tilbake til Frafjordheiane.

Viltfond og fellingsavgift

For å jakte elg og hjort må det betales fellingsavgift etter jakta. Maksimalsatsene for fellingsavgift jaktåret 2020 er av Miljødirektoratet satt til

Fellingsavgift elg, voksen	562 kr
Fellingsavgift elg, kalv	331 kr
Fellingsavgift hjort voksen	430 kr
Fellingsavgift hjort kalv	261 kr

Fellingsavgifta blir overført til Gjesdal kommunes viltfond. Det er Forskrift om kommunale og fylkeskommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort som gir føringer for bruk av viltfondet.

Per 2020 disponerer Gjesdal kommune kr 299.380.

Retningslinjer for kommunalt viltfond i Gjesdal kommune

Formål og føringer for fondet

I forskrift om kommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort av 23.05.2001, står det i formålsparagrafen:

Formålet med kommunale viltfond er å skape økonomisk bakgrunn for å fremme viltforvaltningen i kommunen og fylkeskommunen.

Kommuner der det er adgang til jakt etter elg og/eller hjort skal etablere et kommunalt viltfond. Øvrige kommuner kan etablere et slikt viltfond i samsvar med reglene i denne forskrift. Fylkeskommuner som mottar overføring fra statlig viltfond skal etablere fylkeskommunale viltfond.

Ordningen skal komme viltet til gode, og sikre tilbakeføring til brukerne og jaktrettshaverne gjennom samfinansiering av prosjekt, tilskudd til jaktrettshaverne sitt driftsplanarbeid, forebyggende tiltak mot hjorteviltskader, opplæringsvirksomhet og andre lokale vilttiltak.

Kommunen kan ikke bruke fondsmiddel til å dekke faste administrasjonsutgifter. Dersom kommunen gjennomfører viltprosjekt i egen regi, for eksempel viltkartlegging, bestandsovervåking m.m., eller kjøper dataprogram og datatjenester, kan likevel midler fra fondet brukes til å dekke kommunens kostnader. Bruken av midlene er ikke avgrenset til hjortevilt.

Inntekter til viltfondet

Den offentlige fellingsavgiften for hjort utgjør hovedinntektskilden til det kommunale viltfondet. Kommunen fastsetter satsene for fellingsavgifta for hjortevilt innenfor de øvre rammer som til enhver tid er fastsatt i Hjorteviltregisteret.

Eventuelle inntekter fra omsetning av ulovlig felt vilt eller fallvilt av hjortevilt samt hjortevilt som blir felt etter løyve gitt med heimel i viltlova § 13 (vilt som gjør skade), skal godskrives fondet.

Eventuelle tilskudd til viltforvaltning fra Rogaland fylkeskommune eller Fylkesmannen i Rogaland.

Tilskuddsformål

Fondet kan brukes til:

1. tiltak for å fremme viltforvaltning, styrke kunnskapen om viltet, jaktorganisering, m.m. i kommunen og nabokommuner gjennom samarbeid i regi av organisasjoner, enkeltpersoner eller kommunen selv.
2. å dekke kommunen sine utgifter til ettersøk og handtering av skadet vilt og fallvilt i kommunen.
3. tiltak for å forebygge skader på landbruksnæring forårsaka av hjortevilt.

Fondet kan ikke brukes til:

1. kommunal administrasjon av viltforvaltninga (faste utgifter til lønn, møtegodtgjørelser, reiser, m.v.)
2. å erstatte skader forårsaka av vilt.
3. skuddpremier.

Lokal prioritering

Fondet skal brukes til å dekke:

- kommunen sine utgifter til ettersøk og handtering av skadd vilt og fallvilt i kommunen.
- kommunen sin del ved eventuelt interkommunalt samarbeid om merkeprosjekt og lignende.
- utgifter i forbindelse med eventuell vårtelling av hjort på innmark (kjøregodtgjørelse, kopiering, porto o.a.)
- utgifter i samband med Sett Hjort og registrering av slaktevekt (kopiering, porto, innlegging av data i Hjorteviltregisteret, o.a.)
- utgifter til faglig bistand i samband med bearbeidelse og tolking av innsamlede data.

Følgende har høy prioritet: viltforsking, prosjekt, viltkartlegging i kommunen og annen viltkartlegging/ bestandsovervåking som kan øke kunnskapen om hjorteviltet generelt og den lokale hjortestammen spesielt, etablering av større forvaltningsenheter, utarbeiding av bestandsplaner samt kompetansehevende tiltak som fagseminar, studieringer, studieturer og kurs for jaktrettshavere, jegere og andre viltinteresserte grupper.

Organisasjoner har prioritet før enkeltpersoner.

Større grunneierbaserte organisasjoner har prioritet før mindre og andre organisasjoner.

Krav til søknad

Søknad om tilskudd fra viltfondet skal være skriftlig og inneholde:

- Informasjon om søker
- Omtale av formålet/ prosjektet
- Kostnadsoverslag/ finansieringsplan

Tiltak som får tilskudd fra kommunalt viltfond skal som hovedregel ikke være satt i gang og kan ikke være gjennomført eller nær gjennomført før søknad blir fremmet.

Behandling av søknad

Søknader om tilskudd fra det kommunale viltfondet skal sendes til Gjesdal kommune. Utvalg for kultur og samfunn er fondsstyre for det kommunale viltfondet.

Søknader blir behandlet fortløpende. Det kan settes vilkår tilknyttet tilskuddet, f.eks. krav om rapportering.

Rådmannen får delegert fullmakt til å løyve inntil kr 5 000 per søknad fra fondet til mindre tiltak.

Fondet må ikke tappes mer enn hva det normalt får inn av inntekter årlig.

Kommunen kan selv ta initiativ til og vedta bruk av fondet til egnet formål i samsvar med offentlig lovverk og lokale retningslinjer. Som for eksempel revidering av viltkartet og andre prosjekter.